

Univerzita Karlova

Filosofická fakulta
Ústav politologie

Bakalářská práce
Bc. Sámer Melhem

Selhání konsociačního modelu v Libanonu

The Failure of the Consociational Model in Lebanon

2023

Vedoucí práce: Mgr. Martin Štefek, PhD.

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Martinu Štefekovi, PhD. za vstřícnost, ochotu a za odborné vedení mé bakalářské práce a za poskytnutí podnětných rad.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 7. 2023

Bc. Sámer Melhem

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem *Selhání konsociačního modelu v Libanonu* se zabývá teorií konsocionalismu, kterou přednesl nizozemský politolog Arend Lijphart, jakožto vhodnou formu demokratického uspořádání pro silně fragmentované a heterogenní společnosti. Práce nejprve přednese politickou historii Libanonu, zejm. 21. století, načež bude studovat základní atributy teorie konsociační demokracie na konkrétním příkladu této blízkovýchodní země, čímž bude potvrzena vhodnost použití tohoto teoretického rámce pro její studium. Práce se také zaměří na volební systém, který historicky procházel mnoha změnami a jehož podoba má zásadní podíl na nynějším stavu. Na základě přednesených skutečností pak budou zodpovězeny výzkumné otázky, které si daly za cíl zjistit, co bylo důvodem ono selhání.

Klíčová slova: Lijphart, konsociační demokracie, konfesionalismus, Libanon, volební systém, politické strany

Abstaract

The bachelor's thesis, entitled *The Failure of the Consociational Model in Lebanon*, will examine the theory of consociationalism proposed by the Dutch political scientist Arend Lijphart as an appropriate form of democratic organization for highly fragmented and heterogeneous societies. The thesis will first present a political history of Lebanon, especially of the 21st century, after which it will study the basic attributes of the theory of consociational democracy through the concrete example of this Middle Eastern country, thus confirming the appropriateness of using this theoretical framework for its study. The thesis will also focus on the electoral system, which has historically undergone many changes and whose form is a major contributor to the current state. Based on the facts presented, the research questions will then be answered, aiming to find out what has been the reason for the failure of this system.

Keywrods: Lijphart, consociational democracy, confessionalism, Lebanon, electoral system, political parties

Obsah

1 Úvod	8
2 Politická historie Libanonu.....	12
2.1. Od Osmanské říše po získání nezávislosti	12
2.2. Poválečné období až do občanské války	14
2.3. Občanská válka, mírová konference v Taífu a další vývoj	16
3 Zasazení teorie konsensualismu do „libanonského“ kontextu	19
3.1. Velká koalice.....	20
3.1.1. Libanonský stranický systém	23
3.2. Vzájemné veto.....	28
3.3. Segmentální autonomie	30
3.4. Proporcionalita	32
4 Volební systém Libanonu.....	35
4.1. Volební zákon z roku 2017	36
4.2. Účinky volebního systému	40
5 Příčiny selhání konsociačního modelu demokracie v Libanonu	44
5.1. Příčiny vycházející přímo z Lijpharovy teorie	44
5.2. Identita.....	47
5.3. Závislost	50
5.4. Nepotismus, politické dynastie a klientelismus	54
5.5. Tradice konsocialismu.....	58
6 Závěr.....	61
7 Seznam použité literatury	64
8 Přílohy	72
Příloha A	72
Příloha B.....	73
Příloha C.....	74
Příloha D	75
Příloha E.....	76
Příloha F	77
Příloha G	78

Seznam použitých zkratek

ADLP	Arménská demokratická liberální strana (<i>Armenian Democratic Liberal Party</i>)
Azm	Hnutí rozhodnosti (<i>Azm Movement</i>)
DLM	Demokratické levicové hnutí (<i>Democratic Left Movement</i>)
FM	Hnutí budoucnosti (<i>Future Movement</i>)
FPM	Svobodné vlastenecké hnutí (<i>Free Patriotic Movement</i>)
IM	Nezávislé hnutí (<i>Independence Movement</i>)
LDP	Libanonská demokratická strana (<i>Lebanese Democratic Party</i>)
LF	Libanonské síly (<i>Lebanese Forces</i>)
NDP	Strana národního dialogu (<i>National Dialogue Party</i>)
NLP	Národní liberální strana (<i>National Liberal Party</i>)
OOP	Organizace pro osvobození Palestiny
PNO	Lidová násiristická organizace (<i>Popular Nasserist Organization</i>)
PSP	Pokroková socialistická strana (<i>Progressive Socialist Party</i>)
SDHP	Sociálně demokratická strana Hunchak (<i>Social Democrat Hunchakian Party</i>)
SSNP	Syrská sociálně nacionální strana (<i>Syrian Social Nationalist Party</i>)

***Litujte národ rozdělený ve zlomky,
jehož každý zlomek se sám považuje za národ.***

*Khalil Džibrán, 1933
Prorok: Zahrada Prorokova*

1 Úvod

Libanon je blízkovýchodní země ležící na pobřeží Středozemního moře, která z jihu sdílí svoji hranici s Izraelem a ze severu a východu se Sýrií. Po první světové válce, kdy se rozpadla Osmanská říše, vznikl samostatný stát Libanon, který byl pod správou Francie, na níž získal v roce 1943 nezávislost. Nepísaná dohoda zvaná jako *Le Pacte National* (Národní pakt) pak představoval dohodu mezi libanonskou politickou reprezentací a francouzskou správou, jak bude koncipován nově vzniklý nezávislý stát¹.

I přesto, že v Libanonu žije v dnešní době přibližně 5 milionů obyvatel z nichž okolo 95 % tvoří Arabové (4 % Arméni a 1 % ostatní),² je Libanon silně fragmentován podél náboženské linie (viz **Příloha A**). V Libanonu je uznáváno dohromady 18 církví – 5 muslimských, 12 křesťanských a 1 židovská,³ přičemž tohoto štěpení si byli francouzští a libanonské politici vědomi, a proto, aby předešli náboženským nepokojům, vytvořili demokratický stát založený na rozdělení křesel v Parlamentu na základě četnosti jednotlivých náboženských skupin v zemi a také přidělení jednotlivých vedoucích funkcí ve státě jednotlivým skupinám – prezidentem se mohl stát pouze maronita či premiérem sunita – což bylo ustanoveno právě díky Národnímu paktu.⁴

Občanská válka, která vypukla v roce 1975 a trvala 15 let až do roku 1990, byla vyvolána (nejen) v návaznosti na ono rozdělení křesel v Parlamentu, kdy do té doby křesťané, oproti muslimům, obsazovali více křesel, a to v poměru 6:5. Dohoda v saúdskoarabském městě Taif, nazývána jako *The Taif Agreement* (Taifská dohoda), následně válku ukončila s tím, že bylo přijato rozhodnutí o rovném rozdělení křesel mezi křesťany a muslimy,⁵ čímž byl vytvořen princip, na kterém dosavadní libanonský politický systém funguje.

Bakalářská práce s názvem *Selhání konsociačního modelu v Libanonu* se bude zabývat nejen historickým pozadím, které k tomuto politickému uspořádání vedlo, nebo současným fungováním volebního systému s nezanedbatelným vlivem, ale především konsociačním modelem demokracie od nizozemského politologa Arenda Lijpharta, který tvoří základní rámec této práce.

¹ Fakhoury T. Debating Lebanon's Power-Sharing Model: An Opportunity Or An Impasse For Democratization Studies In The Middle East? *The Arab Studies Journal* 2014, 22 (1), str. 231.

² The World Factbook, [online] dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/lebanon/> [cit. 14. 7. 2023].

³ Salamey I., Payne R. Parliamentary Consociationalism in Lebanon: Equal Citizenry vs. Quotated Confessionalism. *The Journal of Legislative Studies* 2008, 14 (4), str. 453.

⁴ tamtéž, str. 456.

⁵ tamtéž, str. 456.

Tento pojem použil Lijphart ve svém článku *Consociational Democracy* z roku 1969, kde prezentuje tento typ demokracie jako vhodný model pro rozdělené společnosti ať už na základě jazyka, etnika či právě náboženství. Představuje atributy konsociačního modelu, které musí být splněny pro úspěšné fungování státu, pakliže společnost je fragmentována podél výše zmíněných linií. V zásadě má za to, že důležité, aby každá skupina společnosti měla podíl na moci, a stát byl veden vzájemným porozuměním mezi politickými elitami jednotlivých skupin, dohodami a vyjednáváním a přijímáním rozhodnutí, která jsou přijatelná pro všechny – neboli pomocí konsensů. Dále musí být zaručena svoboda a autonomie jednotlivých fragmentů a musí být zajištěn takový mechanismus, který by zabraňoval, aby jedna skupina získala převahu nad druhou.

I přesto, že v době vydání článku, Lijphart zmiňuje Libanon jako příklad úspěšného konsociačního uspořádání,⁶ Libanon zejm. kvůli následné občanské válce, která proběhla až po vydání tohoto článku, prošel rapidní proměnou. V posledních letech je v politické křeči znásobenou o ekonomickou nestabilitu a propad životní úrovně. V současné době Libanon prochází hlubokou ekonomickou krizí, trpí nedostatkem potravin, léků a stát není schopen financovat státní správu, armádu či zajistit dodávky elektřiny a politické řešení se těžko hledá.

Na příklad, kvůli nenalezení shody ohledně volební reformy, která byla nakonec přijata až v roce 2017, poslanci Parlamentu od roku 2014 odložili volby celkem třikrát,⁷ dokud nebude existovat onen nový volební zákon. Dále mezi lety 2014-2016 byl Libanon bez prezidenta, když tehdejšímu prezidentovi Michelu Sulajmánovi vypršel v roce 2014 mandát, přičemž poslanci nedokázali včas zvolit jeho nástupce (prezident je v Libanonu volen nepřímou), což byl jedním z faktorů, proč se parlamentní volby odkládaly.⁸ Dnes je Libanon v podobné situaci a pro právě probíhající prezidentskou volbu dosavadních dvanáct pokusů nevedlo ke zvolení žádného z kandidátů.⁹

Práce bude členěna do pomyslných dvou hlavních bloků. V první části práce bude přehled libanonských dějin, zejm. 20. století, kde budou mapovány nejzásadnější milníky, které měly zásadní vliv na formování a ustanovování demokracie, načež bude koncept

⁶ Lijphart A. Consociational Democracy. *World Politics* 1969, 21(2), str. 216.

⁷ Lebanon to hold long-delayed parliamentary elections on May 6. *France24* [online] 2017. <https://www.france24.com/en/20171215-lebanon-may-2018-date-long-delayed-parliamentary-elections-hariri> [cit.:15. 7. 2023].

⁸ Naylor H. Lebanese lawmakers delay elections, sparking dismay, anger among voters. *The Washington Post* [online] 2014. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/lebanese-election-delay-sparks-dismay-anger-among-voters/2014/11/05/8bf1a5e0-8dc5-435e-bc89-ec8024861da4_story.html [cit.:15. 7. 2023].

⁹ Sallon H. Lebanon: Stalemate over presidential election intensifies. *Le Monde*. 2023. [online] dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/06/15/lebanon-stalemate-over-presidential-election-intensifies_6032091_4.html [cit.: 15. 7. 2023].

konsociační demokracie představen a popsán se všemi jeho atributy, které Lijphart zmiňuje, a to v kontextu Libanonu. Druhá část bude popisovat bývalý, a následně i současný volební systém, který funguje od roku 2017, a který byl prvně použit pro volby v roce 2018. S odkazem na závěry vyvozené z kapitoly o volebním systému pak bude následovat analýza, která si dává za cíl vysvětlit příčiny selhání konsociační demokracie v Libanonu a že její aplikace nevedla k politické stabilitě, nýbrž k opaku.

Jedním z důvodů k výběru této práce je můj osobní vztah, který k této zemi mám, a proto vnímám otevření tohoto tématu za velice důležité. Kvůli nefunkčnosti státního aparátu a politické neefektivity, lze pozorovat apatii, která panuje mezi obyvateli, což osobně pokládám za jeden ze znaků selhání systému, který nutně potřebuje rozsáhlé změny od základů. Hlavním důvodem k výběru tohoto tématu je nejen osobní zkušenost s nynějším stavem, ale především nízká pozornost, která je tomuto věnována. Libanonský model založený na rozdělení moci ve státě na základě náboženství považuji za zajímavý a poměrně unikátní.

Libanon je na Blízkém východě jedinou arabskou zemí, která má institucionalizované demokratické prvky, které jsou zanesené v ústavě a zákonech, jako např. pravidelné a svobodné volby, svoboda slova a tisku, apod. Je nutné si ale uvědomit, že tyto prvky zanesené v zákonných normách nejsou dostačující podmínkou pro skutečné demokratické fungování a praxe bývá leckdy odlišná. Je proto podstatné brát libanonskou demokracii zároveň s menší rezervou a uvědomit si, že není plnou demokracií západního či evropského typu a různé indikátory demokracie (např. The Economist a Freedom House) si všímají každoročního úpadku výkonu demokratického zřízení. Libanon v indexu Freedom House postává na pomezí částečně svobodné země (skóre 43/100),¹⁰ a v roce 2022 se v hodnocení deníku The Economist dostal již do kategorie autoritářského režimu (s hodnotou 3,84).¹¹ Na jednu stranu lze tvrdit, že libanonský režim, i přes zjevné nedostatky, navzdory krizím, válkám či událostem okolo Arabského jara, si ponechal demokratické prvky, náboženské či občanské svobody, ale je zároveň nutné mít na paměti tento každoročně se zhoršující trend.

Je však důležité se zabývat tématy o uspořádání režimů v dané oblasti, protože krize, které tam vznikají, se velice lehce přelévají do celého světa a nezůstávají tak pouze lokální

¹⁰ Freedom in the World – Lebanon. *Freedom House*. 2023. [online] dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/lebanon/freedom-world/2023> [cit.: 20. 7. 2023].

¹¹ Mahfouz A. Lebanon classified as 'authoritarian regime' for first time in Economist Intelligence Unit's annual Democracy Index. *L'Orient Today*. 2023. [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1291471/lebanon-classified-as-authoritarian-regime-for-first-time-in-economic-intelligence-units-annual-democracy-index.html> [cit.: 20. 7. 2023].

záležitostí. Chceme-li tedy hledat řešení či vhodný model demokracie pro tamní země, je, dle mého názoru, studium Libanonu zásadní. Současná literatura se bohužel nynějšímu stavu tolik nevěnuje a většina analýz, článků a knih pochází hlavně z 90. let minulého století, popřípadě z prvního desetiletí 21. století, avšak situace se od té doby změnila natolik, že povětšinou tyto analýzy postrádají aktuálnost. Lze z nich ale vypožorovat jakýsi trend a i obecné závěry, které tak lze využít pro popis nynější situace. Také je silně zastoupena faktografická a historiografická literatura, jež se už ale nevěnuje politickému systému jako takovému, či pouze okrajově, ale spíše historickými reáliemi, a tudíž ucelený pohled, a zejména v českém prostředí, na konsociační model v Libanonu chybí.

Ve své práci budu přednostně využívat anglicky psanou literaturu na toto téma. Ve velké míře budu vycházet z odborných článků z renomovaných časopisů zabývajících se blízkovýchodními studii s důrazem na politiku, pak také z časopisů zaměřené na politickou vědu, zvláště pak na komparativní politologii. Dále se budu hlavně opírat o díla Arenda Lijpharta (např. jeho kniha *Patterns of Democracy* či dříve zmíněný článek *Consociational Democracy*, a další), jehož koncepty a teze jsem se rozhodl využít pro studium případu Libanonu právě z důvodu, že je tento model v této zemi uplatňován, a sám Lijphart Libanon používá jako jeden z příkladů. Pro podrobnější vhlad do dané problematiky budou využity i francouzsky psané odborné články, které by mohli nabídnout širší perspektivu nejen na historické působení Francie, ale i na následné osamostatnění Libanonu a tvorbu nové demokracie, která je Francií iniciovaným Národním paktem silně ovlivněna, a proto je dle mého názoru francouzsky psaná literatura důležitým zdrojem informací. Následně, pro dokreslení celkového obrazu, budou využity články v novinách, hlavně ze zahraničních médií, které lépe pokrývají dění v zemi.

Jak bylo již zmíněno, studiem volebního systému a zasazení mé práce do konkrétního konceptuálního rámce se budu snažit analyzovat selhání konsociačního modelu demokracie a vytvořit tak ucelený pohled na danou problematiku. V návaznosti na to se budu snažit ve své práci odpovědět na otázky: *v čem spočívá ono selhání a proč k němu došlo a co jsou jeho příčiny?* a také: *zda dohoda v Taífu vedla skutečně ke stabilizaci situace a zda je takové řešení udržitelné dlouhodobě?*

2 Politická historie Libanonu

2.1. Od Osmanské říše po získání nezávislosti

Dříve než se pokusím potvrdit aplikovatelnost teorie konsociační demokracie pro zkoumání Libanonu, je nejprve nutné vyložit politickou historii Libanonu a zásadní momenty, zejm. 20. století, které jsou pro pochopení politických reálií důležité.

Jedním z nejdůležitějších milníků, který je příznačný pro Libanon, byl konflikt mezi maronity (křesťané) a drúzy (specifická odnož islámu) v roce 1860, který pramenil ze strachu drúzů o ztráty politického vlivu poté, co dynastie Šehab, dohlížející na správu tohoto území, konvertovala ke křesťanství.¹² Krvavý konflikt i přes nevoli osmanského sultána Abdülmecida I. ukončila až intervence Francie. Následně dokument zvaný *Règlement Organique*, podepsaný 9. června 1861, zavedl částečnou autonomii území tzv. Horského Libanonu v rámci Osmanské říše. Zároveň definoval 6 náboženských skupin (maronité, drúzové, řečtí ortodoxní, řečtí katolíci, sunité a šíité), z nichž každá měla nárok na 2 mandáty v nově vzniklém orgánu zvaném Administrativní koncil, čítající dohromady 12 členů. Revize tohoto dokumentu z roku 1864 pak upravuje podíl křesel v poměru 7:5 pro křesťany, poněvadž zejm. maronité byli demograficky nejsilnější skupinou.¹³

Po porážce Osmanské říše v první světové válce si území bývalé říše rozdělili mezi sebou Velká Británie a Francie na základě tajné Sykes-Picotovy dohody z roku 1916 a posléze na základě konference San Remu (1920).¹⁴ Dle těchto dohod území dnešní Sýrie a Libanonu připadlo pod správu Francie, která pak 1. dubna 1920 vyhláší stát tzv. Velký Libanon¹⁵ (označení „Velký“ se zavedl, protože k Horskému Libanonu – s převážně maronitským obyvatelstvem, bylo připojeno několik dalších území (zejm. muslimské), které vytvořily dnešní podobu hranic; viz **Příloha B**). V nově vzniklém státě měli křesťané těsnou většinu.

Libanon byl založen na principech svobody a demokracie s důrazem na svobodu slova a vyznání a ochraně minorit. V květnu 1926 je pak přijata finální verze ústavy. V ní se poprvé zavádí pojem *Libanonská republika*, která nahradila dřívější označení *Velký Libanon*, dále definuje státní vlajku, apod.¹⁶ Ústavou zavedený dvoukomorový parlament (inspirován

¹² Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon: Pluto Press*; 2012, str. 26.

¹³ tamtéž, str. 41, 47.

¹⁴ Malley M. The Lebanese Civil War and the Taif Accord Conflict and Compromise Engendered by Institutionalized Sectarianism. *The History Teacher*. 2018, 52 (1), str. 121.

¹⁵ Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon: Pluto Press*; 2012, str. 75.

¹⁶ tamtéž, str. 90.

Francouzskou třetí republikou) je po jednom roce fungování (tj. roku 1927) transformován na jednokomorový, po zrušení Senátu. Prezident země s poměrně širokými pravomocemi, což vytváří jakýsi polo-prezidentský systém, je volen nepřímou pouze na jedno období v délce 6 let.¹⁷ Zejména důležitý je článek 95 ústavy, která garantuje konfesní proporční zastoupení ve vládě (ale již ne v Parlamentu) a dále např. článek 10 garantující svobodu náboženských skupin zřizovat vlastní školy, pokud učení na těchto školách nebude v rozporu se státním právem.¹⁸

V roce 1936 pak Libanon získává větší autonomii na základě francouzsko-libanonské dohody.¹⁹ Zároveň se Francie zaváže, že do 3 let se stane Libanon plně nezávislým státem, nicméně tento proces pak pozastaví 2. světová válka a rozdělení Francie na Svobodnou Francii a Vichistickou Francii.²⁰ Nakonec v roce 1943 získal Libanon, po komplikovaných střetech s francouzskou vládou, již úplnou samostatnost. V téže roce byla předložena nová ústava (na základě nepsané dohody *Národní pakt* (také z roku 1943)), která především revidovala článek 95 a rozdělila parlamentní křesla pro křesťany a muslimy v poměru 6:5 a hlavně přisoudila 3 nejvyšší ústavní funkce 3 nejsilnějším skupinám ve státě – maronitům prezidenta, sunitům premiéra a šiitům předsedu Parlamentu.²¹ Zároveň byl představen nový volební zákon, který ustanovil Parlament s 55 křesly, z nichž bylo 30 vyhrazeno pro křesťany a 25 pro muslimy, tj. 6:5, což je poměr, který platil až do roku 1990.²² Francouzská armáda pobývala na libanonském území, i přes uznání samostatnosti, kvůli probíhající válce, až do roku 1946, kdy se po nátlaku ze strany OSN definitivně stáhla.²³

Po celou dobu existence francouzského mandátu, panovalo mezi křesťany a muslimy pnutí ohledně politické orientace. Křesťané měli tradičně blíže k evropským západním mocnostem, naopak muslimové většinou inklinovali k panarabským myšlenkám a touze sjednotit se se Sýrií, což naopak křesťané pokládali za nepřijatelné (součástí Národního paktu pak bylo, že muslimové nebudou usilovat o spojení se Sýrií a dalšími arabskými národy a křesťané se nebudou orientovat pouze západní mocnosti a Francii zejména, což mohlo prý vyústit v další koloniální správu). Nová ústava v Preambuli proto definuje Libanon jako unitární arabský stát, čímž se snaží najít společného národního jmenovatele bez apelu na

¹⁷ Jaulin T. Démographie et politique au Liban sous le Mandat. Les émigrés, les ratios confessionnels et la fabrique du Pacte national. *Histoire & Mesure*. 2009, 24 (1), str. 197.

¹⁸ Traboulsi F. A History of Modern Lebanon: *Pluto Press*; 2012, str. 90.

¹⁹ tamtéž, str. 101.

²⁰ tamtéž, str. 104, 105.; Muzikář J., Libanon; Praha: *Pressfoto*, 1981, str. 19.

²¹ Traboulsi F. A History of Modern Lebanon: *Pluto Press*; 2012, str. 110, 111.

²² tamtéž, str. 107.

²³ Muzikář J., Libanon; Praha: *Pressfoto*, 1981, str. 21.

náboženské kategorie: „*Libanon je suverénní, svobodná a nezávislá vlast. Konečnou vlastní pro všechny její syny; jednotná co se týče půdy, lidu a institucí v rámci jejich hranic, tak jak stvrzuje tato Ústava a jak je uznáno i mezinárodně (...) Libanon má arabskou identitu a příslušnost.*“²⁴

2.2. Poválečné období až do občanské války

Poválečné období je definováno nejen dynamickým ekonomickým vývojem střídajících se konjunktur a recesí, ale především na poli politického uspořádání došlo v průběhu několika málo let k četným ústavním změnám.

Hned první volby po získání nezávislosti, které se konaly v roce 1947, byly zfalšované, čímž zůstávají dodnes kontroverzní. Tehdejší prezident Bechara El Khoury svojí snahou zmanipulovat volby se snažil získat v Parlamentu dvoutřetinovou většinu, pomocí které chtěl posléze provést ústavní změny, které by mu umožnily znovu kandidovat na úřad prezidenta (prezident v Libanonu je volen na 6 let s nemožností opětovné kandidatury). Při nových volbách v roce 1949 tak byl nakonec zvolen, což způsobilo nepokoje v zemi. Nově ustanovená opozice vyslala vůči El Khourymu sérii požadavků (svoboda tisku, nezávislé soudnictví, řešení nezaměstnanosti a dalších sociálních otázek, nebo zrušení konfesních kvót), jejichž nesplnění má vést k jeho rezignaci. El Khoury oboje odmítl a po dalších protestech, kdy se vzepřela i armáda, El Khoury rezignoval i na nátlak vlastních poslanců v roce 1952.²⁵

Další změny provedl Camille Šamún (v pořadí druhý prezident po Becharovi El Khourim) v roce 1952, kdy zredukoval počet poslanců na 44 a udělil volební právo ženám. Jeho hlavním programem bylo vyhlášení „války proti politickému feudalismu“ a rozbíjení vlivu politických rodin a tradičních vůdců v různých částech země, a tak rozdělil mnoho volebních obvodů, čímž zvýšil jejich počet s cílem volebně poškodit tyto politické struktury. Ve skutečnosti toto mělo být pouze zástěrkou pro vytvoření takového parlamentu, který by mu byl více nakloněn a svým jednáním častokrát konal na hraně ústavy, a proto bývá označován za autokratického prezidenta.²⁶ Cíle jeho reformy se částečně naplnily, ale o 5 let

²⁴ Preambule ústavy Libanonské republiky, bod A a B.

²⁵ Traboulsi F. A History of Modern Lebanon: *Pluto Press*; 2012, str. 124–126.

²⁶ El Machnouk S. Electoral System Reform in Lebanon: Dilemmas of a Consociational State. *Ethnopolitics*. 2018, 17 (1), str. 3.

Traboulsi F. A History of Modern Lebanon: *Pluto Press*; 2012, str. 130.

později, v roce 1957, představuje další volební reformu. Zvýšil počet poslanců na 66 a vytvořil vícemandátové obvody s rozsahem 1-6 obsazovaných křesel (do té doby existovaly pouze jednomandátové a výjimečně dvoumandátové obvody).²⁷

Během roku 1958 vypukla, těsně před koncem jeho mandátu, krize, kdy usiloval o druhé funkční období, což je v rozporu s ústavou. Šamún byl zejména muslimským obyvatelstvem častokrát obviňován z přílišné inklinace k Velké Británii a Spojeným státům, což vnímali jako porušení Národního paktu. Začala vůči němu růst opozice (a to i v rámci maronitské církve), která se hlásila k levicovým a pan-arabským hnutím a otevřeně podpoře vzniklé federace Sýrie a Egypta. Vydaná Eisenhowerova doktrína z roku 1957, která si vytyčila cíl podporovat prozápadní hnutí v arabských zemích a tím zabránit šíření komunismu, kterou Šamún bez váhání přijal (Libanon tak byl jedinou arabskou zemí, která tak učinila), propukla řada povstání. Nadcházející parlamentní volby se snažily Spojené státy ovlivnit ve svůj prospěch a zabránit ovládnutí Parlamentu levicovými stranami, a proto poskytly Šamúnovi podporu ve výši 12 milionů dolarů pro vedení kampaně. Šamúnovy spojenci přesvědčivě vyhráli, ale velká část obyvatelstva považovala volby za zfalšované, a muslimové cítili, že nová volební reforma je výrazně poškodila, načež propukly další protesty.²⁸ Následné vylodění amerických jednotek u pobřeží Bejrútu v červenci 1958, na podporu nové vlády, vyprovokovalo občanské nepokoje, které trvaly 3 měsíce. Za pomoci americké diplomacie bylo posléze dohodnuto, že Šamún dokončí svůj mandát řádně a následně bude zvolen velitel libanonské armády Fouad Šehab jako jeho nástupce.²⁹

Šehabova vláda se nese v duchu sociálních reforem a ujednocování národa. Jeho cílem bylo vytvořit více proporční Parlament, kdy opět došlo k překreslení hranic volebních obvodů a zvýšil počet poslanců na 99. Zákon zvaný jako *Zákon 1960*, odkazující se na rok vzniku, sloužil poté v dalších třech volbách (1964, 1968 a 1972) až do roku 1975, kdy vypukla občanská válka, která trvala 15 let do roku 1990.³⁰

²⁷ El Machnouk S. Electoral System Reform in Lebanon: Dilemmas of a Consociational State. *Ethnopolitics*. 2018, 17 (1), str. 3.

²⁸ Romero J. Discourse and Mediation in the Lebanese Crisis of 1958. *Middle Eastern Studies*. 2012, 48 (4), str. 568–569.

²⁹ tamtéž, str. 580.

³⁰ El Machnouk S. Electoral System Reform in Lebanon: Dilemmas of a Consociational State. *Ethnopolitics*. 2018, 17 (1), str. 4.

2.3. Občanská válka, mírová konference v Taífu a další vývoj

V roce 1975 vypukla v Libanonu občanská válka, která byla způsobená mnoha faktory. Jako hlavní důvod se uvádí zejména problematické konfesní poměry v Parlamentu, které již neodrážely realitu. V době vyhlášení nezávislosti (1943) tvořili maronité (resp. křesťané) většinu libanonské společnosti, a proto si nárokovali prezidentský úřad a většinu v Parlamentu a tím i poměrně silnou pozici v rámci celé politiky. Nicméně vyšší porodností muslimské části obyvatelstva³¹ a emigrace do zahraničí, která se týkala naopak především křesťanů³², došlo k demografické proměně a poměr mezi muslimy a křesťany se vyrovnal a co víc, šiité se stali početnější skupinou než maronité. Muslimové tedy na základě toho začali požadovat vyrovnání sil v Parlamentu a z logiky věci přisouzení role prezidenta jedné z muslimských konfesí.³³ Občanská válka ale nebyla a priori náboženským konfliktem, a takovéto tvrzení by vedlo ke zkreslení celé situace.

Jedním z nejvýraznějších důvodů bylo přesídlení sídla Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) z Jordánska do Bejrútu a s tím související příliv palestinských uprchlíků a jejich osídlení jižního Libanonu, kde zakládali ozbrojené skupiny s cílem útoku na Izrael.³⁴ Proti přítomnosti Palestinců se výrazně vyslovila veskrze maronitská strana Kataíb (zvaní též jako Falangisté), kteří odmítali zatažení Libanonu do války s Izraelem a požadovali odzbrojení Palestinců. Milice strany Falangistů se tak často střetávali v ozbrojených střetech s palestinskými uprchlíky. Rozbuškou pro vypuknutí války bylo zastřelení jednoho z falangistů, což měli mít údajně na svědomí Palestinci, a jako pomstu tak falangisté kulometry rozstříleli autobus plný uprchlíků.³⁵ V kombinaci se socio-ekonomickými rozdíly mezi obyvatelstvem, napjatou situací uvnitř státu, a i mimo něj, slabá reakce libanonské vlády na dění v zemi a izraelské útoky na uprchlické tábory na jihu země, zafungoval tento útok jako vhodná záminka pro vypuknutí občanské války.

Definovat strany konfliktu je poměrně těžké, poněvadž docházelo k častým změnám, ale v principu existovaly 2 hlavní tábory – reformisté a tradicionalisté.³⁶ Mezi tradicionalisty patřily zejm. pravicové křesťanské strany (např. Kataíb, Národní liberální strana či Strážci cedrů), kteří byli veskrze proti jakýmkoliv změnám v konfesních poměrech a případné změny

³¹ Chamie J. The Lebanese Civil War: An Investigation Into The Causes. *World Affairs*. 1976, 139 (3), str. 180.

³² Jaulin T., Démographie et politique au Liban sous le Mandat. Les émigrés, les ratios confessionnels et la fabrique du Pacte national. *Histoire & Mesure* 2009, 24 (1), str. 194.

³³ Chamie J. The Lebanese Civil War: An Investigation Into The Causes. *World Affairs*. 1976, 139 (3), str. 180.

³⁴ tamtéž, str. 175.

³⁵ tamtéž, str. 175–176.

³⁶ tamtéž, str. 177.

měly být pomalý a postupný proces na několik generací. V rámci reformistického křídla se nalézaly levicové strany, jak muslimské, tak i křesťanské (např. Libanonská komunistická strana, Syrská sociálně nacionální strana, Pokroková socialistická strana či strana Baas), které požadovali okamžité narovnání politického prostředí, či absolutní zrušení konfesního dělení Parlamentu a vytvoření čistě sekulárního státu. Stávající režim považovali za zkorumpovaný a neefektivní.

Dlouhotrvající válku ukončila až konference v saudskoarabském městě Taif (dohoda podepsána 22. října 1990), ve kterém za pomoci mezinárodní asistence USA, Francie, Sýrie, Egypta a Saúdské Arábie byla podepsána Taifská dohoda.³⁷ Tato dohoda deklarovala rovnocenné rozdělení křesel mezi křesťany a muslimy ve 128členném parlamentu, jakožto dočasné řešení pro zklidnění situace, avšak body z této dohody jsou v platnosti dodnes. Dále pověřila Sýrii k hlídání situace ve státě a předcházení dalších konfliktů, a to za přítomnosti její armády. Nadcházející obnova země v 90. letech se nesla v duchu silného zasahování ze strany Sýrie, která si chtěla v zemi pojistit svůj vliv (skrže gerrymandering, či výběrem volební formule), což vyvolávalo pochybnosti o legitimitě voleb, zejm. prvních povalečných v roce 1992.³⁸

V roce 2004 požadovali Syřané od libanonských poslanců, aby prodloužili prezidentský mandát Emila Lahouda, který byl loajální vůči syrskému režimu. V roce 2005 pak byl dodnes neznámými útočníky spáchán atentát na někdejšího premiéra Rafika Haririho, což vyvolalo odpor vůči přítomnosti syrské armády a posílilo volání po suverenitě. Vypukla Cedrová revoluce, která se vyznačovala svoji poklidnou formou, kdy nakonec po dvou měsících protestů byla syrská armáda nucena opustit Libanon. V návaznosti na to se vytvořily dva politické bloky, které tvoří dodnes kostru celé libanonské politiky.³⁹ Každý tábor odvozuje svůj název od data jejich veřejného manifestu, a tak existuje *Aliance 8. března* a *Aliance 14. března*. Tyto dvě aliance se liší zejména v postoji k přítomnosti syrské armády, která měla v Libanonu dozorovat nad plněním příslibů z Taifské dohody. Spíše proti-syrský postoj má Aliance 14. března, druhá aliance má názor opačný, tedy pro-syrský. Ačkoliv okolnosti vzniku těchto koalic již pominuly, rozdělení dodnes přetrvává.

³⁷ Salamey I. Failing Consociationalism In Lebanon And Integrative Options. *International Journal of Peace Studies*. 2009, 14 (2), str. 93.

³⁸ El Machnouk S. Electoral System Reform in Lebanon: Dilemmas of a Consociational State. *Ethnopolitics*. 2018, 17 (1), str. 4.

³⁹ Salamey I., Payne R. Parliamentary Consociationalism in Lebanon: Equal Citizenry vs. Quotated Confessionalism. *The Journal of Legislative Studies*. 2008, 14 (4), str. 457–458.

V roce 2008 pak po vleklé politické krizi byla podepsána dohoda v katarském Dauhá, kdy se političtí vůdci dohodli k opětovné aplikaci volebního zákona z roku 1960 (tzv. zákon 1960), zvolení nového prezidenta (úřad byl v této době stále prázdný a Parlament se nedokázal shodnout na kandidátovi), vytvoření nové národní vlády a deklarace o opuštění násilných a vojenských prostředků v politické soutěži.⁴⁰

Ze všeho, co bylo řečeno, lze vyzpozorovat nepřetržité pnutí a velkou míru nestability v politickém systému Libanonu. Celá historie je protkána snahami změnou volebních okrsků či formulí za účelem zisku politické moci a křehkou rovnováhou mezi náboženskými skupinami, která je daná nejen vnitrostátními, ale i externími vlivy. Poměrně příznačné jsou pak různé dohody upravující politické uspořádání, jež jsou ale navrhovány ze strany okolních států (ať už *Règlement Organique*, Národní pakt či Taífská dohoda). I přes to, že všechny náboženské skupiny mají své zastoupení v Parlamentu, a má tak být riziko politických krizí, dle teorie konsociační demokracie, minimální, opak je pravdou a vleklé krize a patové situace mezi politickými stranami jsou poměrně častou záležitostí.

⁴⁰ Dakhllallah F. *The Arab League in Lebanon: 2005–2008. Cambridge Review of International Affairs*. 2012, 25 (1), str. 71.

3 Zasazení teorie konsensualismu do „libanonského“ kontextu

Když v roce 1969 Arend Lijphart vydal svůj článek *Consociational Democracy*, reagoval tím na článek Gabriela D. Almonda z roku 1956, ve kterém Almond klasifikoval státní režimy do čtyř kategorií – Anglo-Americký model, model kontinentální Evropy (vyjma států Beneluxu či Skandinávie, které dle něj kombinují první dva modely), mimoevropské preindustriální systémy a totalitární systémy.⁴¹

Při klasifikaci státních režimů zavrhuje jakékoliv geografické kategorie, či jakési partikulární dělení a zkoumání režimů individuálně. Politický systém také nechápe jako soubor pravidel a zákonných norem, které nejsou pro dostatečný popis vhodné, ale jako souhrn interakcí mezi rolemi, tj. jakási vzájemná struktura a vztah mezi formálními (stát, úřady), ale i neformálními institucemi (rodina), přičemž způsob, jak jednotliví aktéři jednají, jejich motivace, způsob jednání a jak se navzájem ovlivňují, apod. determinuje podobu politického systému. Almond pracuje s termíny politické kultury a struktury rolí. Stabilní demokracie tak má vznikat v momentě homogenní politické kultury a jasně dané struktury rolí napříč společností (Anglo-Americký systém), kdežto rozštěpená politická kultura se strukturou rolí danou pro každou subkulturu zvláště tvoří nestabilní demokracii (model kontinentální Evropy).

Lijphart se snaží redefinovat toto rozdělení, kdy nesouhlasí se zařazením skandinávských zemí či zemí Beneluxu do „mezí“ kategorie, protože, dle něj, skandinávské země mají co homogenity politické kultury nejvíce společné charakteristiky s Anglo-Americkým modelem, což neplatí pro země Beneluxu, a tak nemohou spolu být v jedné kategorii. Lijphart tak vyvozuje pouze 2 typy států na základě politické kultury – homogenní a heterogenní. Ke stejnému závěru pak dochází i v ohledu diferenciaci rolí. Zredukuje tím dělení západních demokracií na pouhé 2 kategorie: Anglo-Americký systém, který se vyznačuje nefragmentovanou a poměrně homogenní politickou kulturou (např. USA, Velká Británie či Skandinávie), druhou jsou ostatní země Evropy, vyznačující se rozštěpenou politickou kulturou. Druhou kategorii ještě dělí na 2 podkategorie – státy nestabilní se štěpnou kulturou (Výmarské Německo, Třetí francouzská republika, apod.) a státy stabilní se štěpnou kulturou (Benelux, Švýcarsko či Rakousko).⁴²

Důvod proč Anglo-Americký systém vykazuje vyšší společenskou a politickou homogenitu je dán hlavně díky typickému systémem dvou stran, který „umí“ lépe

⁴¹ Almond G. A. Comparative Political Systems. *The Journal of Politics*. 1956, 18 (3), str. 392–393.

⁴² Lijphart A. Consociational Democracy. *World Politics*. 1969, 21 (2), str. 210–211.

společensky agregovat, naopak režimy typu kontinentální Evropy jsou více roztržštěné a s vyšším počtem politických stran (tzv. *multi-party systems*).⁴³

Pro státy s fragmentovanou politickou kulturou vykazující stabilitu zavádí označení *konsociační demokracie*.⁴⁴ Teorie konsociační demokracie stojí na 4 základních pilířích. Jimi jsou: velká koalice (*grand coalition*), vzájemné veto (*mutual veto*), segmentální autonomie (*segmental autonomy*) a proporcionalita (*proportionality*).⁴⁵ Tyto pilíře budou rozebrány v následujících kapitolách s cílem objasnit volbu tohoto teoretického rámce pro studium Libanonské republiky.

3.1. Velká koalice

Pakliže se bavíme o rozdělených společnostech, je naprosto zásadní, pokud má existovat systém, který bude stabilní, aby lídři a vůdci jednotlivých politických segmentů a stran dokázali, i přes jejich rozdíly, spolupracovat. V momentě, kdy existuje společnost natolik fragmentovaná, že neexistuje jedna dominantní skupina, která by mohla sama vytvořit vládu, je existence koalic napříč segmenty stěžejním faktorem. Naopak přítomnost jedné dominantní či hegemonné, která by vždy přehlasovala ostatní, je pro konsociační demokracii nežádoucím prvkem. Vytvořil by se tak silně asymetrický model vládnutí, který může nakonec vést k despotické vládě jedné části společnosti, která nebude mít ochotu spolupracovat.⁴⁶

To, co Lijphart míní pojmem *grand coalition* tedy není ničím jiným, než schopností politických vůdců tvořit koalice a dohody na širším základě a překonat tak rozdíly, které mezi skupinami panují. K tomu musí existovat vůle zejména ze stran oněch vůdců, pro což se používá pojem *kartel elit*.⁴⁷ Političtí lídři (neboli elity) mají roli zprostředkovatelů konsensů a dohod mezi jednotlivými skupinami na politické úrovni a jejich jednáním má docházet k obrušování hran uvnitř společnosti. Zároveň je jejich úkol nastavit volební pravidla tak, aby byla možná participace všech skupin. Politické elity mají právě jednat tak, aby došly k takovým zákonům a dohodám, které jsou průnikem co největšího počtu skupin a tím klidnili

⁴³ tamtéž, str. 210.

⁴⁴ tamtéž, str. 211.

⁴⁵ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 23–44.

⁴⁶ Lijphart A. *Consociational Democracy*. *World Politics*. 1969, 21 (2), str. 217.

⁴⁷ tamtéž, str. 213.

napětí, protože si fragmentaci uvědomují.⁴⁸ V tomto ohledu má Libanon relativně dobré předpoklady pro stabilní fungování. Neexistuje zde žádná dominantní skupina, ale několik hlavních relativně stejně silných segmentů, doplněné o další menší části společnosti, na základě čehož je parlament rozdělen. Pro potvrzení, že by se teorie konsensualismu dala aplikovat na případ Libanonu, je potřeba objasnit politický systém ve stručných rysech, které by potvrdily aplikovatelnost prvního pilíře.

Libanonský parlament je tradičně rozdělen mezi jednotlivé náboženské skupiny podle jejich relativního zastoupení ve společnosti. Počet poslanců, a i poměr mezi nimi, se během historie různil, nicméně od roku 1990 zůstal počet křesel i poměr mezi nimi nezměněn. Křesťanům náleží celkově 64 mandátů a stejný počet i muslimům. Parlament tedy celkově čítá 128 křesel, kdy jsou ještě jednotlivá křesla v rámci křesťanů a muslimů rozdělené dle jednotlivých konfesí, což je pro přehlednost zachyceno v **Tabulce 1**.

Tabulka 1: počet křesel pro jednotlivé konfese v libanonském parlamentu

Křesťané	Maronité	Řečtí pravoslavní	Řečtí katolíci	Arménští ortodoxní	Arménští katolíci	Evangelíci	Ostatní křesťanské minority*
	34	14	8	5	1	1	1
Muslimové	Šiité	Sunité	Drúzové	Alawité			
	27	27	8	2			

* mezi tzv. ostatní křesťanské minority se řadí 6 malých křesťanských církví, které mají dohromady 1 mandát

Z tabulky výše vyplývá, že pro sestavení vlády je nutné tvořit koalice, což není samo o sobě nic zvláštního, nicméně zde je nutná kooperace mezi různorodými skupinami, které leckdy zastávají rozdílné názory pramenící zejména z jejich náboženské příslušnosti. S ohledem na tento systém, jsou političtí lídři „nuceni“ ke spolupráci, a tak překonávat rozdíly mezi sebou.

Jak již bylo řečeno v kapitole 2.3, libanonská politika je od roku 2005 (po atentátu na Rafika Haríriho a následném odchodu syrských vojsk) rozdělena na 2 hlavní bloky – *Aliance 8. března* a *Aliance 14. března*. I přes existenci těchto dvou bloků, existuje v Libanonu velké množství politických stran, které kandidují jako samostatné subjekty s vlastním programem, který primárně cílí na jejich náboženskou skupinu. V **Tabulce 2** na další straně je zachyceno toto rozdělení, včetně náboženské příslušnosti.

⁴⁸ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 53.

Volba jednotlivých stran, ale nakonec určuje, která z koalic bude mít většinu křesel v parlamentu. Dle ústavy, premiéra určí zasedání nově zvoleného parlamentu na základě hlasování, kdy (sunitský) kandidát s nejvíce hlasy je pověřen ke sestavení vlády.⁴⁹ Nově vzniklá vláda bývá na půdorysu obou koalic, kdy každá ze stran má nárok na ministerská křesla, a tudíž nevzniká a priori systém *vláda-opozice* jako např. ve Velké Británii či USA, ale spíše koalescentní styl vládnutí. Udělování jednotlivých ministerských postů je spojeno s vyjednáváním, a konzultacemi s prezidentem, které tak mohou trvat i několik měsíců. Jako příklad může sloužit nynější stav, kdy od parlamentních voleb z května 2022 nebyla ještě zformována vláda, hlavně kvůli blokaci formovacího procesu ze strany Hizballáhu.⁵⁰

Tabulka 2: přehled členů dvou hlavních aliancí včetně jejich konfesního zaměření

Aliance 8. března		Aliance 14. března	
Název strany	Konfese	Název strany	Konfese
Libanonské síly	maronité	Svobodné vlastenecké hnutí	řečtí ortodoxní
Hnutí budoucnosti	sunité	Amal	šíité
Kataíb	maronité	Hizballáh	šíité
Nezávislé hnutí	sekulární/maronité	Tashnag	arménští ortodoxní
Islámská skupina	sunité	Marada	maronité
Národní liberální strana	sekulární	Syrská sociálně nacionální strana	řečtí ortodoxní

Téměř žádná skupina není tak vyloučena ze zákonodárního procesu v zemi, což je dle Lijphartovy teorie jedna ze základních tezí pro fragmentované společnosti, kde by naopak vyloučení mohlo směřovat k nespokojenosti občanů, vzniku pnutí, nevráživosti mezi skupinami a nestabilitě. V tomto duchu se uplatňuje i poměrně raritní rozdělení nejvyšších funkcí (prezident, premiér a předseda parlamentu) ve státě dle náboženské afiliace, čímž jsou tři ústavně nejdůležitější funkce sdíleny mezi třemi nejsilnějšími skupinami.

Pro úspěšné fungování konsociační demokracie je pak vhodný systém mnoha politických stran (*multi-party system*), než systémy jedné či dvou stran.⁵¹ Z již zmíněného je jasné, že Libanon toto kritérium splňuje, a proto by se dalo usoudit, že náležitosti prvního pilíře jsou implementovány.

⁴⁹ Jouhari I. The Prime Minister election's, and government formation in Lebanon. *Beyond the Horizon*; 2020 [online] dostupné z: <https://behorizon.org/the-prime-minister-elections-and-government-formation-in-lebanon/> [cit.: 15. 7. 2023].

⁵⁰ El-Fetouh A. A. Lebanon is without a president or government. *Middle East Monitor*. 2023 [online] dostupné z: <https://www.middleeastmonitor.com/20230619-lebanon-is-without-a-president-or-government/> [cit.: 15. 7. 2023].

⁵¹ Lijphart A. Consociational Democracy. *World Politics*. 1969, 21 (2), str. 218.

3.1.1. Libanonský stranický systém

V Libanonu existuje nepřehledné množství stran s několika stabilními hráči. Systém je o to komplikovanější, že v rámci voleb strany vstupují do různých koalicí pouze v rámci voleb, načež se v Parlamentu rozcházejí. Při pohledu na libanonský Parlament si tak lze povšimnout velké roztržitosti a množstvím malých stran pouze s několika málo mandáty, kdy se nejčastěji jedná o silně lokalizované strany. Je důležité si uvědomit, že role politických stran v Libanonu je zcela odlišná, oproti tomu, jak je vnímáme zde v České republice, či Evropě. Politické strany prostupují každodenním životem a jejich role není jenom čistě politická, ale i společenská a agregující. Pod záštitou politických stran probíhá mnoho společenských i všedních akcí, státních a náboženských svátků či školních promocií. Na ulicích probíhá celoroční kampaň v podobě billboardů a plakátů, které zintenzivňují kontakt s voliči. Politické strany taky zajišťují lidem služby, ve kterých stát selhává, čímž dochází k dalšímu prohlubování vztahu mezi nimi a voličem. Stranická demokracie prakticky neexistuje a v čele stran figurují lidé, kteří tento post zastávají i desítky let. Strany tak neplní pouze politickou, jako spíše společenskou funkci, kdy se občané mnohdy silně definují jako voliči té, či oné strany v závislosti na jejich víře. V následujícím oddílu se zaměřím na působení několika nejdůležitějších stran, které formují podobu libanonské politiky a které budou představeny v abecedním pořadí jejich českého překladu.

První zmíněným je hnutí *Amal* (překlad: Naděje), které se profiluje jako šíitské pravicové hnutí. Amal byl založen roku 1974 Musou al-Sadrem – íránským učencem a imámem s libanonskými kořeny, který byl v roce 1959 vyslán do Libanonu íránskými ajatolláhy, aby zde sjednotil šíitskou komunitu, která byla do té doby silně neorganizovanou skupinou obyvatelstva, jež neměla žádnou svoji stranu či organizaci, a také aby rozšířil íránský vliv.⁵² Lze říct, že cíle jeho mise se naplnily a šíité jsou dnes jednou z nejlépe organizovaných skupin ve státě. Před vypuknutím občanské války v roce 1975 sehrával poměrně důležitou roli a při setkávání s představiteli znepřátelených stran dokázal vyjednat aspoň dočasné příměří a klidnit situaci, nicméně vypuknutí války zabránit nedokázal.⁵³ V roce 1978 pak odjíždí do Libye na pozvání Muammara Kaddáfího, kde záhadně zmizel i s jeho 2 společníky, přičemž se dodnes neví, za jakých okolností zmizel a jaký byl jeho osud.⁵⁴ Musa al-Sadr je dnes jakousi mýtickou postavou, jehož portréty jsou do dnešních dní vidět na

⁵² Cohen R. A. The Impact of Musa al-Sadr and Khomeini's Fight for Religious Influence over Lebanon Religions. 2022, 13 (12), str. 1, 8.

⁵³ Samii A. W. The Shah's Lebanon policy: the role of SAVAK. *Middle Eastern Studies*. 1997, 33 (1), str. 77.

⁵⁴ tamtéž, str. 84–85.

ulicích Libanonu, přičemž šíitská komunita doposud neuznala jeho smrt a pokládá ho stále za živého.

Milice Amalu se pak zapojily i do občanské války a následně po skončení války byly rozpuštěny na základě Taífské dohody, která zakazovala vlastnění ozbrojených složek politickými stranami. Předsedou hnutí je od roku 1980 Nabih Berri, který je zároveň předsedou Parlamentu od roku 1992. Od tohoto samého roku má zastoupení v Parlamentu, kde pravidelně získává okolo 15-20 mandátů a jedná se tak o nejsilnější šíitskou stranu společně s Hizballáhem. Amal byl od konce občanské války v každé vládě, přičemž nejčastěji získali resort ministra financí, kultury a zemědělství.

Hizballáh (překlad: Boží strana) vznikl v roce 1982 jako militantní organizace, která se proslavila odporem vůči izraelské okupaci Bejrútu a jižního Libanonu během občanské války. Hizballáh vznikl spojením několika ozbrojených skupin během války, z nichž část tvořili i bývalí členové Amalu, kteří nesouhlasili s Berriho vedením. Po občanské válce se Hizballáh rozhodl stát politickým aktérem, k čemuž vedla jistá míra deradikalizace a opuštění od násilných prostředků k prosazování vlastních cílů a obměna vedení, které se chtělo více zaměřit na budování národního povědomí místo původních cílů, jako byla transformace Libanonu na islámský režim po vzoru Íránu, který se jevil, vzhledem ke konfesní pluralitě a právě skončené válce, jako nereálný.⁵⁵ Do čela Hizballáhu se dostal v roce 1992, po atentátu na tehdejšího předsedu Abbáse al-Músáviho, který měla spáchat izraelská armáda,⁵⁶ Hassan Nasralláh, který je předsedou Hizballáhu dodnes.

I přesto, že Taífská dohoda zakazovala vlastnění ozbrojených složek, Hizballáh si svoje milice ponechal, přičemž podle odhadů činí počet jejich příslušníků včetně záloh až 10 000. Hizballáh je zastoupen v Parlamentu od roku 1992, ale pravidelně ve vládě je až od roku 2005, kde většinou zastává buďto ministerstvo práce, zemědělství, průmyslu, zdravotnictví, sportu a mládeže či místního rozvoje. Průměrně získává podobný počet mandátů jako Amal, se kterým je společně v Alianci 8. března.

Navzdory kontroverzím a poměrně silné korupci zůstávají Amal a Hizballáh důležitými politickými hráči s poměrně stabilní podporou. Obě strany poskytují občanům služby, které stát z různých důvodů nedokáže zajistit, jako je oprava silnic či zakládání škol a poskytování vzdělání (viz kapitola 3.3), čímž si udržují své postavení mezi šíitskými,

⁵⁵ Wiegand K. E. Reformation of a Terrorist Group: Hezbollah as a Lebanese Political Party. *Studies in Conflict & Terrorism*. 2009, 32 (8), str. 670, 673–675.

⁵⁶ Blanford N. Twenty-eight years ago Hezbollah's leader was assassinated, and Israel paid a price. *Atlantic Council*. 2020. [online] dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/twenty-eight-years-ago-hezbollahs-leader-was-assassinated-and-israel-paid-a-price/> [cit.: 15. 7. 2023].

ale i křesťanskými voliči.⁵⁷ Obzvláště pak Hizballáh k tomu využívá bohaté finanční prostředky, které mu poskytuje iránský režim, jež tak vytváří jakýsi stát ve státě. Hizballáh je tak schopen platit i vlastní armádu, jejíž síla je pravděpodobně větší než libanonské armády samotné, a která získala legitimitu jakožto ochránce jižní části Libanonu, a proto nedošlo k jejímu rozpuštění. Írán tak podporuje Hizballáh stejně jako další organizace v regionu, např. Hamás, hnutí Hútiů v Jemenu, režim Bašára Assada v Sýrii či různé irácké milice. Celá tato organizační síť pak spadá pod zvláštní oddíl tzv. Quds Force Islámských revolučních gard (IRGC-QF), prostřednictvím které si Írán snaží udržet vedoucí pozici v oblasti.⁵⁸

Další stranou je středopravicová sunitská strana **Hnutí budoucnosti** (*Future Movement* – FM), která vznikla jako neoficiální politická platforma v roce 1995, ale jako strana byla oficiálně registrována až v roce 2007. Je součástí Aliance 14. března a stojí silně v opozici vůči Hizballáhu, kterému vyčítá jeho militantnost a inklinaci k Íránu. Zakladatelem Hnutí byl Rafík Haríri – majitel několika médií a milionář, který zároveň zastával úřad premiéra v letech 1992-1998 a posléze i mezi lety 2000-2004, kdy dohromady stál v čele pěti vlád s různou životností. Sahrál také důležitou roli při sestavování dohody z Taífu, díky svým kontaktům v Saúdské Arábii, a v následné obnově Bejrútu.⁵⁹ Atentát, který byl na něj spáchán v roce 2005 byl impulsem pro Cedrovou revoluci, jejímž cílem bylo opuštění syrských vojsk, které pobývali na území Libanonu od Taífské dohody, což v konečném důsledku vedlo k vytvoření obou aliancí. Po jeho smrti stranu převzal jeho syn Saad Haríri, který byl premiérem v letech 2009-2011 a posléze 2016-2020.⁶⁰ Co se týče volebních výsledků, nejvíce mandátů získala v roce 2005 (36) a nejméně v roce 2018 (20). V posledních volbách v roce 2022 se voleb neúčastnila. Jedná se o nejsilnější sunitskou stranu v zemi, která se těší podpoře ze Saúdské Arábie,⁶¹ což potvrzuje její opozici vůči Íránem placeným Hizballáhem.

Strana **Kataíb** (též známá jako falangisté) byla založena roku 1936 Pierrem Džamaílem, jakožto polovojenská mládežnická organizace, která v současnosti je nejstarší doposud fungující stranou v Parlamentu. Společně s Hnutím budoucnosti je členem Aliance 14. března. Vliv strana získala během krize v roce 1958, když se Pierre Džamaíl postavil na

⁵⁷ Levitt M. Hezbollah's Regional Activities in Support of Iran's Proxy Networks. *Middle East Institute*. 2021. str. 9.

⁵⁸ tamtéž, str. 15.

⁵⁹ Neal M. W., Tansey R. The dynamics of effective corrupt leadership: Lessons from Rafik Hariri's political career in Lebanon. *The Leadership Quarterly*. 2010, 21 (1), str. 37.

⁶⁰ Merhej K. Lebanon's Saad Hariri leaves a decayed dynasty and career of decline. *Middle East Eye*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanon-saad-hariri-decayed-dynasty-career-decline> [cit.: 15. 7. 2023].

⁶¹ Rizkallah A. The paradox of power-sharing: stability and fragility in postwar Lebanon. *Ethnic and Racial Studies*. 2017, 40 (12), str. 2068.

stranu prezidenta Šamúna, načež se pak dostal do nově vzniklé vlády.⁶² Společně pak s Šamúnovou Národní liberální stranou a Národním blokem, který vedl Raymond Eddé – syn libanonského prezidenta Emila Eddého – vstoupili do společné aliance v rámci Parlamentu.⁶³ Společně s rokem vzniku strany vznikly i milice falangistů, které sehrály zásadní roli během vypuknutí občanské války v roce 1975 při účasti u tzv. autobusového masakru. Roku 1982 se syn Pierra Džamaíla, Bašír Džamaíl stal prezidentem na pouhých 22 dní, kdy byl na něj spáchán atentát, během kterého byla odpálena nálož pod jeho autem.⁶⁴ Odplatou za atentát pak falangisté vtrhli do uprchlického tábora Palestinců poblíž Bejrútu, kde zabili přes 400 lidí.⁶⁵ Na uvolněné prezidentské místo byl zvolen Bašírův mladší bratr Amin Džamaíl, který setrval v úřadě až do řádného konce v roce 1988.⁶⁶ Jako dalším stranám pak na konci války, byly i falangistické milice rozpuštěny.

Ve volbách se těší podpoře zejména maronitské části obyvatelstva, nicméně její zisky se pohybují okolo 3-5 mandátů a nebývá tak často ve vládě, přičemž ve volbách v roce 1992 a 1996 nezískala žádné křeslo. V současné době stranu vede Samy Džamaíl, syn Amina Džamaíla.

Libanonské síly (*Lebanese Forces – LF*) je křesťanská pravicová strana působící v Alianci 14. března, která původně vznikla během občanské války v roce 1976 jako spojená milice politických stran Kataíb v čele s Pierrem a Bašírem Džamaílem a Národní liberální strany (*National Liberal Party – NLP*), kterou vedl někdejší prezident Camille Šamún.⁶⁷ V prvních fázích války ji charakterizoval boj proti OOP a jejich spojencům – levicovým stranám zapojené do organizace Libanonské národní hnutí. Po atentátu na Bašíra Džamaíla pak došlo k oddělení strany Kataíb, která tuto organizaci prakticky vedla a přispívala do ní nejvíce finančními prostředky a vojáky, a do čela LF se dostal Samir Džadža, který po válce přetvořil LF na politickou stranu. Roku 1994 byla strana zakázána syrským režimem a Džadža uvězněn, protože byl obviněn z útoku na kostel Sajdet al-Nažat a vraždy Danyho Šamúna (syn Camilla Šamúna) z roku 1990.⁶⁸ Nicméně všechna obvinění byla postavena na nepřímých důkazech a velká část veřejnosti je přesvědčena, že se jednalo

⁶² Stoakes F. The Supervigilantes: The Lebanese Kataeb Party as a Builder, Surrogate and Defender of the State. *Middle Eastern Studies*. 1975, 11 (3), str. 215.

⁶³ Entelis J. P. Party Transformation in Lebanon: Al-Kata'ib as a Case Study. *Middle Eastern Studies*. 1973, 9 (3), str. 336.

⁶⁴ Dnes je za údajného atentátníka považován člen Syrské sociálně nacionální strany Habib Shartouni.

⁶⁵ Sisco J. J. Middle East: Progress or Lost Opportunity? *Foreign Affairs*. 1982, 61 (3) str. 625.

⁶⁶ tamtéž, str. 626.

⁶⁷ Snider L. W. The Lebanese Forces: Their Origins and Role in Lebanon's Politics. *Middle East Journal*. 1984, 38 (1), str. 9, 13–14.

⁶⁸ Mardirian N. Lebanon's "age of apology" for civil war atrocities: A look at Assad Shaftari and Samir Geagea. *ANU Historical Journal II*. 2019. (1), str. 149.

o vykonstruovaný proces (včetně Doryho Šamúna – bratra zavražděného Danyho).⁶⁹ Džadža byl propuštěn po Cedrové revoluci v roce 2005 a vrátil se do čela Libanonských sil, které získávaly průměrně 6-8 mandátů. Ve volbách v roce 2018 posílily na 15 mandátů a v roce 2022 vyhrály volby se ziskem 19 mandátů, čímž se staly nejsilnější politickou stranou.

Pokroková socialistická strana (*Progressive Socialist Party – PSP*) je jedna z mála levicových stran, která v současné době figuruje v Parlamentu. Byla založena roku 1949 Kemalem Džumblatem, kterou od roku 1977, kdy byl na něj spáchán atentát, vedl jeho syn Walid Džumblat.⁷⁰ V červnu 2023 převzal vedení strany Walidův syn Tajmur Džumblat.⁷¹ Strana se profiluje jako hlavně.

Během občanské války měla jednu z nejsilnějších vojenských sil zvané Lidová osvobozenecá armáda (*People's Liberation Army*) a bojovala proti milicím falangistů společně s hnutím Amal a dalším levicovými stranami v již dříve zmíněné organizaci zvané Libanonské národní hnutí (*Lebanese National Movement*). Po zvolení Amina Džamaíla prezidentem, Walid Džumblat společně s bývalým prezidentem Sulejmánem Frangiem vytvořili opoziční blok proti němu.⁷² Stranu po válce charakterizovaly úzké vztahy se Sýrií, ale i přesto se v roce 2005 strana přimkla k proti-Syrské Alianci 14. března, ze které ale v roce 2009 odešla a postavila se do role neutrální strany. Strana má zastoupení v Parlamentu nepřetržitě od roku 1951, vyjma válečných roků, a ve volbách získává průměrně 10 mandátů, přičemž v roce 2005 jich získala rekordních 16.

Poslední zmíněnou stranou je **Svobodné vlastenecké hnutí** (*Free Patriotic Movement – FPM*), které bylo založeno v roce 1994 libanonským vojenským generálem Michelelem Aounem, který operoval v občanské válce a po podepsání dohody v Taífu, kterou odmítl uznat, pokračoval v tzv. válce za osvobození (1989-1990) proti Sýrii, načež byl nucen uprchnout z Libanonu.⁷³ Hnutí založil ve Francii, která mu nabídla politický azyl, přičemž do země se vrátil až v roce 2005 po Cedrové revoluci. Je proto poněkud překvapující, že se Svobodné vlastenecké hnutí přidalo k pro-syrské Alianci 8. března společně s Amalem

⁶⁹ Aubin-Boltanski E. *Samir Geagea : le guerrier, le martyr et le za'ím*. In: *Leaders et partisans au Liban*. Paris: Karthala; 2012., str. 62.

⁷⁰ El Khazen F. Political Parties in Postwar Lebanon: Parties in Search of Partisans. *Middle East Journal*. 2003, 57 (4), str. 607, 614, 619.

⁷¹ Lebanon's main Druze party chooses Taymur Jumblatt as new leader. *Arab News*. 2023. [online] dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/2328026/middle-east> [cit.: 20. 7. 2023].

⁷² Moubayed S. Suleiman Frangieh: The president who witnessed the outbreak of Lebanon's civil war. *Al Majala*. 2023 [online] dostupné z: <https://en.majalla.com/node/292681/profiles/suleiman-frangieh-president-who-witnessed-outbreak-lebanons-civil-war> [cit.: 15. 7. 2023].

⁷³ Traboulsi F. A History of Modern Lebanon: *Pluto Press*; 2012, str. 248–249.

a Hizballáhem.⁷⁴ Strana se profiluje jako pravicová nacionalistická maronitská strana, která byla od roku 2005 v každé vládě, kdy získává nejméně 15 mandátů (nejvíce 24 v roce 2018). V roce 2016 byl Michel Aoun zvolen prezidentem a úřad zastával až do roku 2022.

Kromě těchto hlavních hráčů, existují i další strany, které mají buďto pouze pár mandátů (typicky 1-3) či jsou mimoparlamentní, namátkou např. **Marada** (maronitská strana, Aliance 8. března), **Tashnag** (strana libanonských Arménů, Aliance 8. března), **Libanonská demokratická strana** (oficiálně sekulární strana, ale volena drůzkou menšinou), **Hnutí rozhodnosti** (sekulární centristická strana), **Syrská sociálně nacionální strana** (sekulární strana, v 50. letech pravicová a anti-komunistická, od 70. let příklon k levici, Aliance 8. března) či **Komunistická strana Libanonu** (levicová sekulární strana).

Je poměrně zřejmé, že většina parlamentních stran se řadí k pravicové části spektra, kdežto levicové strany a hnutí, většinou sekulární a mající za cíl zrušit konfesní uspořádání, zůstávají mimo Parlament. Rozkvět levice v Libanonu, zejména v jižní části, nastal v 50. – 60. letech, nicméně od konce občanské války, si dokázala místo v parlamentu zajistit pouze Pokroková socialistická strana. Lze to přisoudit nejen Šamúnově snaze potlačit levici ve volbách roku 1957, ale i k podepsání Taífské dohody, stanovující nové konfesní rozdělení, která levici zdiskreditovala. Zvláště pak šiítská část obyvatelstva inklinující k těmto stranám byla díky vlivu al-Sadra nakonec stmelena do organizací Amal a následně Hizballáh.

3.2. Vzájemné veto

Participace velké části segmentů ve velkých koalicích ale není absolutní zárukou ochrany minorit v rozdělené společnosti, poněvadž tyto menšiny mohou být stále přehlasovány v rámci zákonodárského procesu, kde by mohlo být ohroženo jejich postavení v rámci státu. Druhým prvkem konsociační demokracie je tak vzájemné veto (*mutual veto*), které poskytuje ochranu minorit vetovat usnesení zákonodárského orgánu, které oni považují za porušení jejich práv, kulturní či národní svébytnosti, apod.⁷⁵ Jako námitka vůči tomuto konceptu se uvádí riziko tzv. „tyranie menšiny“, která by nadužívala svého práva veto, a tím by blokovala přijímání zákonů a usnesení. Vůči této námitce Lijphart uvádí, že strach z tyranie menšiny je neoprávněná, poněvadž toto právo by měly všechny strany a jeho přílišné

⁷⁴ Free Patriotic Movement. *Media Ownership Lebanon 2018*. [online] dostupné z: <http://lebanon.mom-gmr.org/en/owners/individual-owners/detail/owner/free-patriotic-movement/> [cit.: 15. 7. 2023].

⁷⁵ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 36.

užívání nějakou stranou by se nakonec mohlo otočit proti nim a naopak ani oni by nedokázali prosadit vlastní požadavky. Za další uvádí, že použití tohoto práva je nepravděpodobné, protože dává minoritám pocit ochrany a bezpečí a jeho skutečné užití je tak vyhrazeno pouze pro krajní případy. Politické elity si také uvědomují riziko častého užití práva veto, které by vedlo k ustrnutí politického procesu, a proto budou mít tendenci se tomuto řešení vyvarovat a naopak hledat kompromis v jejich návrzích.⁷⁶

V Libanonu bylo vzájemné veto po získání nezávislosti na Francii spíše neformálním pravidlem, které nebylo nijak zaneseno do ústavy. Po podepsání dohody v Taífu, bylo právo veto již oficiálně kodifikováno v ústavě, konkrétně v článku 65, kdy zřízený orgán skládající se z ministrů jednotlivých resortů (v Libanonu se jejich počet mění, typicky jich bývá okolo 20–30 v závislosti na vládě, momentálně jich je 24), která přijímají rozhodnutí v otázkách války a míru, změnami ústavy, rozpočtu, změnami v občanském či volebním zákonu nebo rozpuštění Parlamentu a odvolání ministrů. Na všechna tato usnesení je nutná dvoutřetinová většina, pokud není možné dojít k jednomyslné dohodě. Aliance, která je v „opozici“ má ale v tomto orgánu zajištěnou 1/3 křesel, čímž získávají potenciál vetovat nařízení, se kterými nesouhlasí. Zajištění 1/3 křesel pro opozici bylo ale dohodnuto až 18 let po Taífu v roce 2008 dohodou v Dauhá, které předcházela dlouhodobá politická krize, která byla spojena i s ozbrojenými konflikty v hlavním městě Bejrútu, kde došlo ke střetům s milicemi Hizballáhu, které obsadily město, přičemž i použití násilí lze vnímat jako neformální užití práva veto. Dále rozdělení role prezidenta, premiéra a předsedy Parlamentu mezi jednotlivé konfese je další manifestací vzájemného veta, kdy se tyto tři hráči ovlivňují a na míře jejich (ne)spolupráce se odvíjí i celková efektivita politického procesu.⁷⁷

Jako konkrétní příklad užití vzájemného veto v praxi lze uvést nynější prezidentskou volbu probíhající od 31. října 2022, kdy je prezident volen celým Parlamentem. Doposud (k červenci 2023) bylo uskutečněno 12 kol, přičemž ani v jednom případě nezískal ani jeden kandidát potřebné 2/3 hlasů (tj. 86 z 128). Dosavadní kola provázelo opouštění sálu poslanci z hnutí Amal a Hizballáh a také odevzdávání prázdných volebních lístků, čímž bylo znemožněno dosažení potřebného limitu.⁷⁸ Po 11 neúspěšných pokusech a mezinárodním

⁷⁶ tamtéž, str. 37.

⁷⁷ Bogaards M. Formal and Informal Consociational Institutions: A Comparison of the National Pact and the Taif Agreement in Lebanon. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 32–33.

⁷⁸ Berri calls for 12th parliamentary session to elect president on June 14. *L'Orient Today*; 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1339523/berri-calls-for-12th-parliamentary-session-to-elect-president-on-june-14.html> [cit.: 15. 7. 2023].

tlaku ze strany USA⁷⁹ či Francie⁸⁰, byl představen nový kandidát, bývalý ministr financí Jihad Azour (bez politické příslušnosti), který ale v posledním konaném 12. kole také nezískal potřebných 86 hlasů, ale pouhých 59, kdy Amal a Hizballáh podpořili kandidáta vlastního – Sulejmana Franžijého.⁸¹ V předchozích pokusech byl nejvýraznějším kandidátem Michel Moawad (člen rozpočtové rady a poslanec za IM), který získával okolo 34-44 hlasů.

Úřad prezidenta tak zůstává neobsazen již 8 měsíců a Libanon tak naráží na tradiční problém ohledně voleb prezidenta, kdy poslanci nejsou schopni zvolit hlavu státu včas a vzniká tak politické vakuuum, kdy např. minulá volba právě skončivšího prezidenta Michela Aouna trvala dva roky (2014-2016) a bylo k tomu potřeba 46 zasedání Parlamentu.⁸² Tento problém pramení z nespokojenosti muslimské části Parlamentu s kandidátem navrženým z křesťanské části a opačně, což při přibližně rovnocenně rozděleném Parlamentu mezi obě aliance způsobuje téměř bezvýhodnou situaci. Tento problém tíží Libanon od skončení občanské války, kdy ani jeden prezident okamžitě nenavázal na mandát svého předchůdce, ale naopak úřad zůstal nějakou dobu neobsazen, přičemž v tom případě, dle ústavy, jeho pravomoci přebírá Rada ministrů.

3.3. Segmentální autonomie

Autonomie jednotlivých segmentů je třetím pilířem teorie konsociační demokracie. Má zajišťovat svobodu různým etnickým či náboženským segmentům v otázkách, které se jich bezprostředně týkají a v kterých by jednotné státní nařízení narušovalo jejich kulturní identitu. Typicky se jedná o otázky manželství, rozvodu, školství, svátků, a mnoho dalších. Segmentální autonomie má nejenom tuto oficiální rovinu, ale samozřejmě i mimopolitickou jako je vzájemná tolerance a soužití jednotlivých skupin, což je naprosto esenciální předpoklad pro jakoukoliv společnost. Zvláštní forma segmentální autonomie je federalismus, který je vhodný pro takové státy, kde se etnicko-kulturní rozdíly vpisují do geografie a jsou

⁷⁹ Hijazi S. US threatens sanctions to break Lebanon's presidential deadlock. *L'Orient Today*, 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1339340/us-threatens-sanctions-to-break-lebanons-presidential-deadlock.html> [cit.: 15. 7. 2023].

⁸⁰ Presidential election: Paris calls for Wednesday's parliamentary session to be "taken seriously". *L'Orient Today*; 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1340379/presidential-election-paris-calls-for-wednesdays-parliamentary-session-to-be-taken-seriously.html> [cit.: 15. 7. 2023].

⁸¹ Still no president after 12th election attempt: Read our live coverage here. *L'Orient Today*; 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1340454/12th-presidential-session-follow-our-live-coverage-of-the-azour-frangieh-duel.html> [cit.: 15. 7. 2023].

⁸² Michel Aoun elected president of Lebanon. *Al Jazeera*. 2016 [online] dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2016/10/31/michel-aoun-elected-president-of-lebanon> [cit.: 15. 7. 2023].

tak jednotlivé segmenty od sebe snadno oddělitelné hranicí, což Lijphart popisuje jako tzv. federální společnost.⁸³ Lijphart dokonce pokládá za vhodné pro konsociační zřízení, aby se jednotlivé segmenty překrývali co nejméně, resp. aby nebyli v častém kontaktu, protože tím se zamezí častým střetům pramenící z jejich rozdílností.⁸⁴

V tomto ohledu není Libanon vhodný pro federální uspořádání, poněvadž jednotlivé skupiny jsou rozptýleny napříč celým státem, i přesto, že existují jisté trendy, které jsou dané historicky (např. maronité jsou na území tehdejšího Horského Libanonu, tj. na pobřeží a okolo Bejrútu, či muslimové na jihu země a u hranic). Dalším důvodem může být i malá rozloha Libanonu, kde by naopak mohlo být federální uspořádání nepraktické, a proto je unitární stát vhodnější formou.

Co si ale Libanon z teorie konsociační demokracie ponechává je kulturní autonomie, kdy např. neexistují občanské sňatky na radnicích, ale každá konfesní skupina si je zajišťuje sama dle vlastního uvážení a to i včetně případných rozvodů, a tedy stát nad tímto nedohlíží. Co se týče školství, stát zřizuje vlastní školy, nicméně není nijak zakázáno, aby si každá z konfesí zajišťovala školy vlastní. Ty jsou už ale soukromé, avšak poněkud paradoxně pokrývají 70 % vzdělávacích institucí ve státě.⁸⁵ Jedinou podmínkou k provozování vlastní školy je, aby tyto instituce ctily rovnost všech konfesí a nevzývali k nevraživosti vůči jiné skupině nebo aby učení na této škole nebylo v rozporu se státním právem. Jak svoboda vyznání, tak právo k zakládání „konfesních“ škol jsou explicitně ustanoveny v člancích ústavy, konkrétně 9 a 10, přičemž tyto dva články byly součástí již první ústavy z roku 1926.⁸⁶

Nevýhoda tohoto systému je nejednotnost vzdělávacího systému a neujednocených osnov, zejm. co se týče historie, kdy se výklad jednotlivých konfesí může na různé události lišit. Konfesně rozdělené školství je dědictví francouzské koloniální vlády, která tuto praxi chtěla zanést do ústavy a tak ignorovala budování národnostní jednoty v Libanonu.⁸⁷ I přes opakované snahy o sekularizaci školství v 50. letech a uzákonění dohledu ministerstva nad školami v zemi, což přerušili občanské nepokoje v roce 1958 a pak následně i občanská válka,

⁸³ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 41–42.

⁸⁴ tamtéž, str. 88.

⁸⁵ Homsí N. Lebanon's private school pupils move to public sector amid economic crisis. *The National News*. 2022 [online] dostupné z: <https://www.thenationalnews.com/mena/2022/08/26/lebanons-private-school-pupils-move-to-public-sector-amid-economic-crisis/> [cit.: 15. 7. 2023].

⁸⁶ Bogaards M. Formal and Informal Consociational Institutions: A Comparison of the National Pact and the Taif Agreement in Lebanon. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 31.

⁸⁷ Ve skutečnosti je historie soukromých škol poněkud starší. Kořeny sahají až do roku 1516, kdy na základě francouzsko-osmanské smlouvy sultán Sulejmán I. slíbil uzákonit svobodu vzdělávání a rovněž přítomnost francouzských učenců a misionářů v oblasti Horského Libanonu s křesťanským obyvatelstvem, kde zakládali vlastní školy.

se dodnes nepovedlo ujednotit školský systém. Velice křehká rovnováha udržována od dob Taífské dohody nepřála požadovaným reformám, kdy se v tomto směru proti sekularizaci školních osnov nejčastěji staví maronité, naopak muslimové více volají po jednotě s odvoláním na arabskou povahu země.⁸⁸

Segmentální autonomie je tak jakousi dvojsečnou zbraní. Na jednu stranu se jedná o vcelku legitimní požadavek vycházející z ideálu svobody víry a nároku na sebeurčení, na druhou stranu ještě více prohlubuje rozdíly mezi jednotlivými skupinami a vzdělání tak neslouží k ujednocení země, či k hledání společného národní identity, ale naopak se tak stává politickým nástrojem.

Jakási segmentální autonomie pak může i v politickém boji pak nabývat poměrně bizarních podob jako nedávný spor o letní čas. Vláda se rozhodla, že odloží začátek letního času až na konec muslimského náboženského svátku ramadán (20. dubna 2023). Odůvodnila tím, že by mohli muslimové o hodinu dřív ukončit půst, což nehodlali akceptovat maronité a chtěli, aby letní čas započal v řádném termínu (23. března 2023). Na druhý den tedy v Libanonu platily 2 časy – muslimský a křesťanský (tj. již letní), což se přeneslo i na fungování obchodů, škol a úřadů. Vláda se nakonec po několika dnech chaosu dohodla na zavedení letního času v řádném termínu.^{89,90}

3.4. Proporcionalita

Posledním atributem konsociační demokracie je proporcionalita neboli poměrně zastoupení v hlavních orgánech, např. parlamentu, s ohledem na demografii obyvatelstva, tj. aby poměr zástupců jednotlivých segmentů odrážel i jejich poměr ve společnosti. Princip proporcionality tak navazuje na princip velkých koalic, které jsou tvořeny na širokém základě a síla jednotlivých skupin v těchto koalicích je úměrná jejímu zastoupení ve společnosti. Tento princip se tak staví do opozice k majoritářským technikám zastoupení (neboli vítěz bere vše), které by v multi-segmentální společnosti mohly poškozovat menšiny, kterým by tak byla

⁸⁸ Abouhedid K., Nasser R., Van Blommestein J. The Limitations Of Inter-Group Learning In Confessional School Systems: The Case Of Lebanon. *Arab Studies Quarterly*. 2002, 24 (4), str. 63-66.

⁸⁹ Libanon už nebude mít dva časy najednou, vláda se rozhodla přejít k letnímu. iRozhlas. 2023. [online] dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/libanon-zmena-casu-letni-cas-ramadan_2303271751_ara [cit.: 20. 7. 2023].

⁹⁰ Vláda (zejm. předseda Parlamentu Nabih Berri (Amal)) chtěla tímto vyjít „vstříc“ muslimům a nastavit posun času o jednu hodinu dopředu právě v den, kdy měl ramadán končit, tj. muslimové by ukončit půst o hodinu dříve. V tomto ohledu se jedná o poměrně komický spor, který nemá žádnou logickou oporu. Denní půst muslimům končí v momentě, kdy zapadne slunce, je proto lhotejno, kolik hodin ukazují hodiny.

upřena možnost se podílet na chodu státu a artikulaci vlastních požadavků. To by vedlo k nadreprezentaci či podreprezentaci jednotlivých skupin a společenské nestabilitě. Jako nežádoucí forma zastoupení je dle Lijpharta nadreprezentace malých segmentů, či rovnocenné zastoupení, které by neodráželo skutečný poměr, čímž by se politické síly jednotlivých skupin vyrovnaly.⁹¹ Faktorem, který tak přihrává k správnému fungování konsociační demokracie je tak systém vícero stran, které by zastupovaly jednotlivé segmenty, na rozdíl od systému dvou stran. Vznikne tak systém vícenásobného rozložení sil a moc nebude soustředěna v rukou jednoho či dvou segmentů.⁹²

V Libanonu je tento princip použit zejm. při obsazování křesel v Parlamentu, kdy jsou křesla pro různé náboženské skupiny nakvótovány dle jejich relativní síly ve společnosti. Společně se segmentální autonomií, byla proporcionalita zastoupení v Parlamentu definována v již první ústavě (1926) v článku 95 (naopak vzájemné veto až po roce 1990 a princip velkých koalic je stále neformální instituce nacházející oporu v Národním paktu z roku 1943).⁹³ Jak již bylo zmíněno dříve, nejsilnějšími skupinami jsou maronité (34 křesel) a šíité a sunité (oboje po 27 křeslech). Zároveň platí rovnost křesel mezi křesťany a muslimy v poměru 1:1 (64 křesel pro muslimy a stejný počet pro křesťany), což odráželo přibližný poměr mezi nimi po skončení občanské války v roce 1990. Tento poměr mezi mandáty se historicky měnil a před vypuknutím občanské války činil 6:5 pro křesťany. Dnes je ve společnosti již více muslimů (přibližně 68 % obyvatelstva)⁹⁴, nicméně s pochopitelných důvodů byla rovnocennost křesel zachována ze strachu z nepokojů, tudíž přísně vzato, stávající poměr křesel již neodráží všední realitu. Rovné zastoupení mezi křesťany a muslimy se ale také propisuje i v řadě dalších institucí, jako jsou úřady, policie či armáda, kde jsou tyto poměry hlídány, aby žádná skupina nepřevážila nad druhou.⁹⁵

Lijphart užívá i kritérium fragmentace, resp. její míry a rozlišuje tak systémy na stabilní/nestabilní na hodně/málo roztržštěné společnosti, jejíž kombinací vznikají 4 kategorie systémů. Základním poznatkem z tohoto rozdělení je, že aby společnost byla stabilní navzdory fragmentaci, měly by být síly mezi skupinami (víceméně) rovnoměrně rozloženy (např. v procentuálním poměru 33:33:33), a zároveň těchto skupin by nemělo být mnoho

⁹¹ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 38–41.

⁹² Lijphart A. *Consociational Democracy*. *World Politics*. 1969, 21 (2), str. 217.

⁹³ Bogaards M. *Formal and Informal Consociational Institutions: A Comparison of the National Pact and the Taif Agreement in Lebanon*. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 31.

⁹⁴ The World Factbook, [online] dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/lebanon/> [cit.: 15. 7. 2023].

⁹⁵ Jabbara J. G., Jabbara N. W. *Consociational Democracy in Lebanon: A Flawed System of Governance*. *Journal of Developing Societies*. 2001, 17 (2), str. 75.

(např. 45:15:15:15:10).⁹⁶ V tomto ohledu má Libanon dvojí charakter – existují 3 hlavní skupiny s obdobnou silou a dále několik menších, mezi kterými velké propastné rozdíly neexistují, nicméně už z rozdělení křesel v Parlamentu a počtu uznávaných církví je patrné, že moc rozdělena napříč mnoha skupinami naopak prvek stability podryvá. Dalo by se ale říci, že relativně stejná síla skupin je právě tím stabilizačním prvkem, díky kterému jsou libanonské politické elity schopny udržet státní jednotu a celistvost. Zároveň je ale prvkem brzdícím, kdy relativně stejná síla a koneckonců i vytvoření dvou srovnatelně velkých aliancí brání efektivnímu hledání konsensů.

V pojmu „proporcionalita“ se neskrývá pouze poměrné zastoupení segmentů společnosti, ale také poměrný volební systém, který je pro konsociační demokracii zásadní. Lijphart je v tomto ohledu jednoznačný a kategoricky odmítá většinové volební systémy, které jsou pro roztržité společnosti nevhodné, ba dokonce nedemokratické a nebezpečné, hlavně z důvodu existence rizika malého či žádného zastoupení minorit a naopak nadreprezentací početnějších skupin.⁹⁷ V následující kapitole se proto zaměřím na podobu volebního systému, který byl v Libanonu uplatňován do volební reformy v roce 2017 a následně bude pojednáno i momentálně platné volební metodě, čímž dokreslím čtvrtý pilíř konsociační demokracie.

⁹⁶ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 58.

⁹⁷ Lijphart A. *Patterns of Democracy*. New Haven: Yale University Press; 2012, str. 32.

4 Volební systém Libanonu

Libanon má jednokomorový Parlament od roku 1927, kdy byl zrušen Senát. První volby do Parlamentu v nově vzniklém Libanonu proběhly v roce 1922, první volby po získání nezávislosti v roce 1947, které jsou, jak již dříve bylo řečeno, dodnes kontroverzní. Od té doby proběhlo mnoho volebních reforem (konkrétně v letech 1950, 1952, 1953, 1957, 1960, 1992, 2000, 2008 a 2017).⁹⁸ První volby byly charakteristické jednomandátovými okrsky s dvěma koly zaručující absolutní většinu pro vítězného kandidáta. Šamúnovy reformy z 50. let pak upravily tento systém na jednokolovou volbu s prostou většinou. Od 60. let se se Zákonem 1960 až do voleb z roku 2009 podoba voleb prakticky nezměnila. Základní charakteristikou byly vícemandátové okrsky s tzv. blokovým hlasováním (*Bloc Vote*), které patří mezi většinové volební metody.⁹⁹ V každém volebním obvodu bylo stanoveno, kolik se bude přidělovat mandátů a také kolik náleží každé z konfesí, např. dnes v okrsku Byblos-Kesrwan (také jako *Horský Libanon I*) je přidělováno 8 mandátů, z nich 7 náleží maronitům a 1 šíitům, v okrsku Tripoli-Minnieh-Dennieh (*Sever II*) je přidělováno 11 křesel, kde je sunitům prisouzeno 8 křesel, alawaitům, maronitům a řeckým katolíkům po 1 mandátu.

Volič měl tolik hlasů, kolik bylo přidělováno křesel a své hlasy mohli rozdělit napříč kandidátními listinami v daném okrsku (ovšem rozdělené hlasy musely korespondovat s konfesními poměry, nebylo možné hlasovat pro více kandidátů z dané konfese než bylo pro ně dostupných křesel). Kandidáti z každé konfese, kteří v daném okrsku obdrželi nejvíce hlasů, získali křeslo. Praxe ale byla taková, že strany v různých okrscích uzavírali aliance, načež sestavovali společné kandidátní listiny, které však musely respektovat konfesní poměry. Tyto jednotné a předtištěné kandidátní listiny byly pak distribuovány a voliči tak hlasovali tímto jedním lístkem, což byl způsob, který využívala většina Libanonců. Oproti původnímu záměru se tak vítězem voleb stala spíše nejúspěšnější kandidátní listina nežli nejúspěšnější jednotliví kandidáti.¹⁰⁰ Na jednu stranu tento systém „nutil“ strany vytvářet kandidátní listiny a aliance napříč segmenty, nicméně se jedná o většinovou volební techniku s disproporčními výsledky. Navíc v kontextu Libanonu je tento princip vytváření listin náchylný na klientelismus a na obchodování s pozicemi na listině¹⁰¹ a také koalice dohodnuté

⁹⁸ MacQueen B. Lebanon's Electoral System: Is Reform Possible?. *Middle East Policy*. 2016, 23 (3), str. 74–75.

⁹⁹ Felsch M. Electoral Reform in Lebanon. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*. 2022, 16 (3), str. 431.

¹⁰⁰ tamtéž, str. 430.

¹⁰¹ Salloukh B. F. The Limits of Electoral Engineering in Divided Societies: Elections in Postwar Lebanon. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*. 2006, 39 (3), str. 641.

v rámci okrsků se nezřídka v Parlamentu rozpadly a sloužily pouze ke zvýšení pravděpodobnosti na volební úspěch.

Konsociační uspořádání dle Lijpharta vyžaduje právě proporční volební formuli, která v Libanonu prakticky dodnes neexistuje. I přesto, že je Parlament proporčně rozdělen předem, volební formule proporcionalitu nezavádí. Navíc poměr mezi křesly či hranice mezi okrsky byly vždy cílem častých změn a gerrymanderingu, ze kterého měly nejčastěji profitovat již zavedené strany reprezentující tu či onu náboženskou skupinu v daném okrsku. Sčítání lidu, které mělo tyto poměry určit byly navíc vždy zpolitizovanou záležitostí, kdy se jednotlivé náboženské skupiny snažili získat co nejvíce pro sebe.¹⁰²

Volání po proporční volbě zesílilo zejm. na počátku 21. století, kdy ale neexistovala dostatečná vůle provést takto radikální proměnu systému. Nakonec volby, které byly naplánovány na rok 2013 proběhly až v roce 2018, kdy si Parlament prodlužoval délku mandátu. Důvodem byla snaha připravit nový volební zákon, který se ale před naplánovanými volbami nepodařilo připravit.¹⁰³ Po 4 letech, v roce 2017, byl představen nový volební zákon, který zavádí prvek proporcionality, a který byl použit ve volbách v roce 2018 a 2022.

4.1. Volební zákon z roku 2017

Nový volební zákon (č. 44/2017) zavádí dohromady 15 mnohomandátových okrsků s rozsahem 5–11 obsazovaných křesel. Volby jsou každé 4 roky. Volič může volit celou stranu a zároveň přidělit i jeden preferenční hlas, ale pouze kandidátovi z jeho preferované strany (ukázka volebního lístku je součástí **Přílohy C**). Volit může každý občan, kterému je v den voleb aspoň 21 let a zároveň není aktivním členem armády či policie. Aby se zamezilo podvodům, je dodnes zavedenou praxí, že jakmile volič odvolí, namočí prst v nesmazatelném inkoustu (ten zmizí v průběhu 24 hod.), čímž naznačí, že volil a nemůže tak hlasovat znovu.

V každém volebním okrsku je po skončení voleb sečten počet odevzdaných platných hlasů, na základě kterého se vypočte volební číslo, které svým provedením odpovídá Hareově kvótě H ,

$$H = \frac{V}{S} \quad \begin{array}{l} V \dots \text{celkový počet odevzdaných hlasů} \\ S \dots \text{počet přidělovaných mandátů} \end{array}$$

¹⁰² Jaulin T. Démographie et politique au Liban sous le Mandat. Les émigrés, les ratios confessionnels et la fabrique du Pacte national. *Histoire & Mesure*. 2009, 24 (1), str. 204.

¹⁰³ Taha A. Government Monitor: The Controversy over Amending the 2017 Election Law. *The Lebanese Center for Policy Studies*. 2022 [online] dostupné z: <https://www.lcps-lebanon.org/articles/details/3645/government-monitor-the-controversy-over-amending-the-2017-election-law> [cit.: 15. 7. 2023].

díky které se pak stanoví hranice, kterou každá strana musí překonat, aby se mohla zúčastnit procesu přidělování mandátů. Pakliže nějaká strana nezískala v daném okrsku dostatečný počet hlasů, který by byl vyšší než vypočtená kvóta, je vyloučena z procesu přidělování mandátů. Aby se určilo, kolik každá ze zbývajících stran získá mandátů, vypočte se nová kvóta Q následujícím způsobem:

$$Q = \frac{V - V_E}{S}$$

V ...celkový počet odevzdaných hlasů
 V_E ...počet hlasů eliminovaných stran
 S ...počet přidělovaných mandátů

Nově obdržené číslo Q je základem výpočtu, které určí finální rozdělení křesel napříč stranami, tj. kolik získá každá ze stran křesel:

$$N = \frac{V_i}{Q}$$

N ...počet křesel, které strana získá
 V_i ...počet hlasů, který získala daná strana
 Q ...kvóta získána předchozím výpočtem

Výsledkem takového výpočtu je číslo určující počet mandátů pro každou stranu. Pokud se stane, že je výsledkem desetinné číslo, zaokrouhlí se dolů, a mandát, který tímto procesem zůstane nepřirazen, získá strana, jejíž desetinné číslo končí nejvyšší číslicí. Například v obvodu, kde se přiděluje 5 mandátů, splnily náležitosti pouze dvě strany – A a B. Strana A získala po sérii výpočtů hodnotu parametru $K_A = 3,4$ a strana B hodnotu $K_B = 1,6$. Zaokrouhlením dolů dostaneme, že strana A získala 3 mandáty a strana B 1 mandát. Zbývajícím nepřirazeným pátým mandát získá strana B, protože její číslo za desetinnou čárkou (1,6) je větší než u strany A (3,4).

V každém okrsku tedy kandidáti musí zároveň splňovat poměr v jakém si strany mandáty rozdělí, a zároveň i konfesní poměry, které zákon 44/2017 definuje. Vytvoří se proto seznam všech kandidátů v sestupném pořadí získaných procent, ve kterých jsou reflektovány preferenční hlasy. To, kolik procent P každý kandidát získal se určí následujícím způsobem:

$$P = \frac{V_P}{V_C}$$

V_P ...počet preferenčních hlasů daného kandidáta
 V_C ...celkový počet odevzdaných preferenčních hlasů v okrsku

Dále se vytvoří dvě tabulky, které se budou postupně zaplňovat. První tabulka reflektuje ony konfesní poměry a druhá tabulka poměry mezi stranami. Kandidáti se postupně vybírají se seznamu a to do té doby, dokud nejsou obě tabulky zaplněny kompletně. Je tedy možné, že pokud má nějaká strana ještě jednu volnou pozici a nějaký její kandidát by tak mohl být zvolen, musí být hleděno, zda nepatří ke konfesi, která nemá již kapacitu naplněnou.

Pokud ano, je kandidát vyloučen a je vybíráno ze seznamu dále, dokud se nenajde kandidát, který reprezentuje danou stranu a je zároveň příslušníkem sekty, která má pozici stále volnou. Výstupem takového procesu je, že i kandidát s méně hlasy může být zvolen, poněvadž splňoval oboje podmínky, na rozdíl od kandidáta, který i přestože byl úspěšnější, náležel ke konfesi, která byla již zaplněna, a proto musel být vyloučen.

Z výše zmíněného je patrné, že volební zákon zavádí jisté prvky proporcionality, kdy vylučuje blokové hlasování a místo toho si mandáty strany přerozdělí v poměru k hlasům, které získaly, a to pomocí obdoby Hareovy kvóty, která je brána za jednu z nejjednodušších metod výpočtu volebního čísla v proporčních systémech. Na tuto proporcionalitu byl ale napasován konfesní systém a natvrdo určené limity pro každou náboženskou skupinu, čímž se zavedený prvek proporční volby poněkud vytrácí. Lze tak konstatovat, hlavní logikou voleb zůstává konfesionalismus a nelze tak mluvit o proporčním volebním systému, který Lijphart pro fragmentované společnosti navrhuje. Posoudit, zda měla reforma nějaký vliv na složení Parlamentu může být poměrně komplikovaná otázka, protože počty mandátů se mohou měnit v závislosti na dalších faktorech jako je obecná nálada ve společnosti, spokojenost s dosavadní vládou, geopolitická či ekonomická situace v zemi. V **Tabulce 3** je přesto zachyceno, jak se změnil počet mandátů před a po uvedení reformy v platnost, ve třech po sobě jdoucích volbách 2009, 2018 a 2022.

Tabulka 3: počty mandátů v jednotlivých volbách před reformou a po reformě

Strana	Před	Po	
	2009	2018	2022
Amal	14	17	15
Hnutí budoucnosti	33	20	-*
Svobodné vlastenecké hnutí	19	29	17
Hizballáh	13	12	15
Nezávislé hnutí	-	1	2
Kataíb	5	3	4
Libanonské síly	8	15	19
Marada	3	3	2
Pokroková socialistická strana	11	9	8
Tashnag	2	0	3

*v Parlamentu je nyní 7 poslanců, z bývalého Hnutí budoucnosti, ale nikoliv oficiálně za tuto stranu a jsou tak vedeni jako ex-Hnutí budoucnosti

Existují zde extrémny, jako rapidní úbytek mandátů pro Hnutí budoucnosti, které bylo před volbami v roce 2018 ve vládě a naopak nárůst voličů u stran Svobodné vlastenecké hnutí a Libanonské síly, který víceméně kopíruje onen úbytek. Dalším faktorem, který mohl

ovlivnit podobu Parlamentu je neúčast Hnutí budoucnosti ve volbách v roce 2022, kdy se předseda strany Saad Haríri rozhodl nekandidovat a doporučil i celé straně se voleb nezúčastnit, čímž se „ztratila“ nejsilnější sunitská strana.¹⁰⁴ I přes tyto skutečnosti je viditelné, že strany vykazují obdobné výsledky nezávisle na volební formuli a tudíž rozložení sil je bez ohledu na volební systém skoro totožný. Naopak zajímavým faktem zůstává, že od uvedení reformy kontinuálně stoupal počet nezávislých kandidátů, kdy v posledních volbách získali 13 křesel, což je nejvíce v historii.¹⁰⁵ I tak lze v celkovém měřítku mluvit spíše o marginální změně.

Sloučením původně 26 volebních okrsků do 15 (mapa viz **Příloha D**) také nepřineslo výrazné zlepšení v proporcionalitě výsledku ve smyslu potřebného počtu hlasů na zvolení, tudíž váha jednotlivých hlasů se napříč okrsky výrazně liší. Celonárodní průměr na zvolení poslance byl v posledních volbách 30 966 hlasů, nicméně rozptyl mezi okrsky je v rozsahu 16 853 hlasů v obvodu *Bejrút I* až po 46 866 hlasů v okrsku *Jih II*, z čehož pramení silná míra pod/nad-reprezentace kandidátů v závislosti na okrsku, ve kterém kandidovali, kdy k získání mandátu bylo potřeba v *Bejrútu I* méně hlasů. Dále existují rozdíly nejen mezi okrsky, ale i v rámci jedné konfese. Ku příkladu maronitský kandidát z okrsku *Sever I* reprezentuje 32 000 voličů, kdežto jiný maronitský kandidát z okrsku *Biká II* 10 500 voličů. Sunitský kandidát ze *Severu I* reprezentuje 71 000 voličů, jiný sunitský kandidát z *Biká III* naopak 23 000 voličů. Co se týče šiitských kandidátů, na *Jihu III* reprezentuje 50 000 voličů, v *Horském Libanonu I* 20 400 voličů.¹⁰⁶

Užití Hareovy kvóty v každém okrsku zvlášť také zapříčiňuje různou hodnotu vstupního kvóra, které se pohybuje v závislosti na okrsku v rozmezí 7,7-20 %. Kvůli tomuto jevu existují okrsky, kde propadlo i 40 % platných hlasů, tj. téměř polovina voličů z těchto obvodů nemá své zastoupení v Parlamentu. Zavedením jednotného celonárodního kvóra (např. 5 %) by prý způsobilo nadměrnou fragmentaci. Pravdou je, že i přesto je v Parlamentu zastoupeno 17 stran a subjektů (z nichž 12 má méně než 5 křesel), k čemuž je nutné připočítat křesla pro nezávislé kandidáty.¹⁰⁷ Různorodý volební práh znesnadňuje vstup do Parlamentu a naopak favorizuje zavedené kandidáty v daných okrscích, kdy preferenční hlasování nabývá

¹⁰⁴ Houssari N. Hariri will not run in parliamentary elections due to 'Iranian influence'. *Arab News*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/2010901/middle-east> [cit.: 15. 7. 2023].

¹⁰⁵ Aljoud S. A. Who are the independent candidates who won seats in Lebanon's parliament? *Middle East Eye*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanon-parliament-independents-who-won-seats> [cit. 15. 7. 2023].

¹⁰⁶ Dagher G. The Lebanese electoral system: Shortcomings and reform. *The Policy Initiative*. 2022 [online] dostupné z: <https://www.thepolicyinitiative.org/article/details/191/the-lebanese-electoral-system-shortcomings-and-reform> [cit. 15. 7. 2023].

¹⁰⁷ tamtéž.

podoby osobní kandidatury o křeslo dané konfese, což pak ve výsledku připomíná spíše většinový než poměrný volební systém.¹⁰⁸

4.2. Účinky volebního systému

Aby bylo možné posoudit proporcionalitu a další faktory posledních třech libanonských voleb (2009, 2018 a 2022) a posouzení efektu reformy na volební soutěž na základě exaktnějších indikátorů, byly využity sady indexů, zvláště pak indexy pro výpočet proporcionality, dále index volatility, počet efektivních stran a index fragmentace. Pro všechny uvedené příklady jsou pak v **Příloze E-G** přiloženy tabulky s potřebnými daty, které byly pro výpočet využity.

Co se týče proporcionality, byl využit Gallagherův index **LSq** a Loosemore-Hanbyho index **D**, které různým způsobem nakládají s rozdílem mezi procentem obdržených křesel a volebním procentuálním výsledkem každé ze stran. Oba indexy nabývají hodnot 0–100, přičemž hodnota 0 znamená absolutní proporcionalitu a 100 absolutní disproporcionalitu.

$$LSq = \sqrt{\frac{1}{2} \sum_{i=1}^n (v_i - s_i)^2}$$

$$D = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |v_i - s_i|$$

v_i ...počet hlasů, které strana obdržela v %
 s_i ...počet získaných mandátů v %

Michael Gallagher navrhnul výpočet indexu proporcionality v roce 1991 pomocí metody nejmenších čtverců (least squares, proto zkratka LSq), kdy si všimnul, že dříve užívaný Loosemore-Hanbyho index je příliš citlivý na počet stran, které se do výpočtu zahrnou, což sám tvrdil i Arend Lijphart.¹⁰⁹ Jeho index by měl tento problém řešit, nicméně slabiny obou těchto indexů se projeví např. u případu amerických voleb s jednomandátovými okrsky a systémem first-past-the-post, který se řadí mezi disproporční techniky. Každopádně vzhledem k tomu, že dvě nejsilnější strany koncentrují vesměs všechny hlasy a ve výsledku si je rozdělí v poměru 1:1 a stejně tak i křesla, vyjde např. Gallagherův index menší než 5

¹⁰⁸ Podrobné výsledky z posledních voleb (2022) a jednotlivé kandidátní listiny včetně hlasování jednotlivých konfesí lze zhlédnout zde: <https://today.lorientlejour.com/elections/districts> [cit.: 15. 7. 2023].

¹⁰⁹ Gallagher M. Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*. 1991, 10 (1), str. 40.

(ve volbách v roce 2020 1,44 a v roce 2022 dokonce 0,82),¹¹⁰ což je hodnota kterou se naopak vyznačují proporční volební systémy.¹¹¹

Vzhledem k libanonskému volebnímu systému, který fungoval ještě pro volby v roce 2009, kdy v jednom okrsku mohly některé strany kandidovat spolu v rámci jedné kandidátní listiny, kdežto v druhém již samostatně, nelze pak určit procentuální výsledek strany, který ve volbách obdržela a jsou tak známy pouze již získané mandáty, a proto nelze ani jeden z těchto dvou indexů využít. Pro následující volby již lze tyto indexy spočítat, a tak pro ty z roku 2018 byly zjištěny následující hodnoty: $D = 18,25$ a $LSq = 10,45$. Pro volby z roku 2022 pak: $D = 15,20$ a $LSq = 8,33$.

Na základě hodnot Gallagherova indexu, který vyšel 10,45, resp. 8,33 lze usoudit, že se jedná o poněkud zvýšené hodnoty, protože, jak již bylo řečeno, proporční systémy se vyznačují hodnotami okolo 5. Je ale potřeba mít na paměti, že existují i případy proporčních systémů, které tento limit nespĺňují, jako např. v případě České republiky, která v posledních volbách do Parlamentu dosáhla hodnoty 10,34.¹¹² V obecnosti se ale dá říci, že i přes deklarovaný proporční systém, se ve skutečnosti jedná o poměrně neproporční volební metodu, což koresponduje s předchozím textem, kdy bylo zmíněno na jednu stranu proporční přerozdělení křesel mezi stranami, ale na druhou stranu definované konfesní kvóty. V případě Loosemore-Hanbyho indexu, který nabýval hodnot 18,25, resp. 15,20 lze tvrdit, že se jedná o již vysoké hodnoty, které disproporcionalitu už jen potvrzují a jsou to hodnoty blízké ze zemí jako Velká Británie (20), Nový Zéland (17,1) či Kanada (16).¹¹³ O poměrně velký rozdíl mezi hodnotami indexů, může právě vyšší citlivost Loosemore-Hanbyho indexu, ve kterém se projevil efekt mnoha stran, které získaly v Parlamentu křeslo.

Dalším spočítaným indexem je počet efektivních stran N (rovnice na druhé straně), který počítá s počtem křesel p_i vyjádřené v procentech, které získaly parlamentní strany. Je tím vážena jejich relativní síla a na základě tohoto indexu jsme poté schopni porovnávat jednotlivé stranické systémy, resp. kolik stran je v Parlamentu natolik silným hráčem, že jejich (ne)účasť by se projevila v politické soutěži.

¹¹⁰ Gallagher, M. Election indices dataset. *Trinity College Dublin*. 2023. [online] dostupné z: http://www.tcd.ie/Political_Science/about/people/michael_gallagher/EISystems/index.php [cit.: 15. 7. 2023].

¹¹¹ What Is the Gallagher Index for a BMP Parliament?. *BMP-BPM*. [online] dostupné z: <http://www.bmp-bpm.ca/blog/whats-the-gallagher-index-for-bmp/> [cit.: 13. 7. 2023].

¹¹² Gallagher, M. Election indices dataset. *Trinity College Dublin*. 2023. [online] dostupné z: http://www.tcd.ie/Political_Science/about/people/michael_gallagher/EISystems/index.php [cit.: 15. 7. 2023].

¹¹³ Gallagher M. Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*. 1991, 10 (1), str. 46.

$$N = \frac{1}{\sum_{i=1}^n p_i^2} \quad p_i \dots \text{počet křesel, které strana obdržela v \%}$$

Libanon pro poslední troje volby dosáhl následujících hodnot: 8,98; 8,01 a 10,23. Vzhledem k počtu stran, které v jednotlivých volbách dokázaly získat křeslo se nejedná o nijak překvapivý výsledek a Libanon se tak dá charakterizovat jako extrémní forma mnohostranického systému, který je právě původcem politické strnulosti a neefektivity zákonodárných orgánů, vlády a koneckonců celého státního aparátu. Tyto hodnoty jsou pak srovnatelné se zeměmi jako např. Belgie (9,7) nebo Brazílie (9,91).¹¹⁴ Navzdory argumentu, že jednotný volební práh by způsobil průnik více stran do Parlamentu, pravdou je, že jeho zavedení by měl naopak opačný efekt a dost možná pozitivní, protože by se zamezilo větší fragmentaci celého Parlamentu, čímž by se snížila i náročnost vyjednávacího procesu dané vysokým počtem politických stran, kdy i subjekty s celonárodním výsledkem okolo 0,6 % jsou schopny získat i 2 křesla. Spočítaný index fragmentace F je jasným důkazem tohoto tvrzení. Tento index nabývá hodnot 0 až 1, kdy 0 značí naprostou homogenitu, kdežto 1 opak, tj. totální fragmentaci, přičemž index F pracuje také s procentuálním vyjádřením křesel p_i pro každou parlamentní stranu a to následujícím způsobem:

$$F = 1 - \sum_{i=1}^n p_i^2$$

Vypočtené hodnoty pak činily: 0,89; 0,88 a 0,90, které značí vysokou míru fragmentace, jež potvrzuje výše zmíněná tvrzení a zároveň poukazuje na nedokonalost volebního systému, který dovoluje nejen vysokou fragmentaci a vysoký počet efektivních stran, ale zároveň i jeho disproporční charakter.

Posledním zmíněným měřítkem je index volatility V (nebo také Pedersenův index), tj. v jaké míře dochází k změnám preferencí voličů, resp. jestli často mění strany, které volí, což se logicky podepíše na volebním výsledku. Výpočet je podobný Loosemore-Hanbyho indexu, nicméně zde se pracuje s procentuálním výsledkem stran v nynějších a předchozích volbách.

$$V = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |p_i - p_{i-1}| \quad \begin{array}{l} p_i \dots \text{procentuální výsledek strany} \\ \text{ve volbách} \\ p_{i-1} \dots \text{procentuální výsledek strany} \\ \text{v předcházejících volbách} \end{array}$$

¹¹⁴ Gallagher, M. Election indices dataset. *Trinity College Dublin*. 2023. [online] dostupné z: http://www.tcd.ie/Political_Science/about/people/michael_gallagher/ElSystems/index.php [cit.: 15. 7. 2023].

V případě tohoto indexu je opět nutné připomenout, že ve volbách z roku 2009 nelze určit procentuální výsledek stran, a proto volatilita mezi volbami 2009 a 2018 nelze spočítat, i přestože by se jednalo o zajímavý výsledek, vzhledem k tomu, že mezi nimi byla schválena ona nová volební reforma, a proto lze tento index určit pouze mezi volbami z roku 2018 a 2022, kdy by se zdálo, že volební systém Libanonu je stabilní, protože hodnota indexu činí 13,8, který lze označit za poměrně nízký. Pro srovnání, v ČR ve volbách v roce 2013 činil tento index 36,5, v roce 2017 28,3 a v roce 2021 12,9.¹¹⁵ Lze tak usoudit, že libanonští voliči se nijak významně nepřelévají mezi stranami a mají dost silně dané preference. Toto je odrazem sektářské politiky, kdy voliči budou dlouhodobě preferovat tu stranu, která bude zastupovat jejich konfesi v Parlamentu, přičemž tato preference je zakořeněná v jednotlivých rodinách, které mají tendenci volit podobně napříč generacemi. I přestože volatilita nejde spočítat mezi volbami z let 2009-2018, lze aspoň z počtu mandátů (viz **Tabulka 3**) vypočítat, že skutečně voliči málokdy mění své preference bez ohledu na volební formuli, politicko-ekonomickou situaci a nereflktují politické dění a zároveň nedošlo ani k významné změně poté, co nejsilnější sunitská strana Hnutí budoucnosti nekandidovala v posledních volbách.

Víceméně zakotvení voliči ve spojení s vysokou fragmentací pak způsobuje konzervování podobně rozděleného, vysoce fragmentovaného a sektářského Parlamentu, čímž se udržují a zachovávají stejné vzorce politiky, které v konečném důsledku nepřejí reformistickým myšlenkám a politicko-společenskému pokroku, protože volební systém upřednostňuje hlavně zavedené kandidáty, kteří v Parlamentu nezřídka drží mandát i desítky let. Z historického přehledu jsou viditelné různé politické patové situace a tření, které znesnadňují politický proces a ve vyhrocených případech vedly ke dvou občanským válkám, z nichž jedna měla devastující efekt, který je pozorovatelný dodnes. Tyto politické krize se pak zrcadlí i v hospodářství země, která je již v dlouholeté socio-ekonomické krizi, přičemž Libanon trápí slabá infrastruktura, byrokracie a mnoho dalšího. Nelze si tak nepoložit otázku, jaké jsou tedy příčiny těchto krizí, a proto se v další části mé práce zaměřím na důvody selhání konsociačního modelu demokracie v Libanonu, čímž zodpovím první ze dvou výzkumných otázek.

¹¹⁵ Electoral Volatility. *Party Systems & Governments Observatory* [online] dostupné z: <https://whogoverns.eu/party-systems/electoral-volatility/> [cit.:13. 7. 2023].

5 Příčiny selhání konsociačního modelu demokracie v Libanonu

5.1. Příčiny vycházející přímo z Lijpharovy teorie

Lijphart pro úspěšnou implementaci konsociační demokracie uvádí ke 4 základním pilířům i několik dalších příznivých faktorů, jako např: rovnováha moci (*balance of power*), mnohostranický systém (*multiparty system*), velikost země, struktura štěpení, členství v několika skupinách (*overarching loyalties*), reprezentativní stranická demokracie, segmentální izolace a tradice akomodace elit.¹¹⁶ Nejprve zhodnotím úspěšnost implementace 4 pilířů, které jsem doposud rozebíral, načež přidám další Lijphartem navržené příznivé faktory.

Prvním zmíněním je velká koalice, která znamená schopnost kooperace politických elit na širokém půdorysu navzdory jejich rozdílům. Zde by se dalo říci, že Libanon toto kritérium poměrně bezpečně splňuje. Ať už kvůli tomu, že existují dvě hlavní aliance, které sami o sobě zastřešují několik segmentů společnosti a nehraje roli ani tolik náboženská příslušnost jako spíše vztah k Sýrii (ve které se ale ona příslušnost částečně odráží). Dále pak v Parlamentu vzniká vláda na půdorysu obou aliancí. Ku příkladu po volbách v roce 2018 vznikla vláda Saada Haríriho (FM), která se skládala z 10 stran a 3 další ministerská křesla náležela nezávislým kandidátům. Současná vláda Nadžiba Míkatího (Hnutí rozhodnosti) v demisi čítá opět 10 stran z obou aliancí, přičemž sunité, šíité a maronité drží po 5 ministerských křeslech, řečtí ortodoxní 3, řečtí katolíci 2, drúzové 2, arménští ortodoxní 1 křeslo a zástupce minorit také 1 křeslo. Nelze tak říct nic jiného, že skutečně Libanon toto kritérium splňuje, avšak vyvstává tak otázka, zda tolik stran ve vládě není pak kontraproduktivní.

Jak již bylo řečeno v kapitole 4.2 Chyba! Nenalezen zdroj odkazů., právě vysoká míra fragmentace a počet efektivních stran je jedním z důvodů, proč jsou strany nuceny tvořit vládu napříč tolika subjekty, které pak v důsledku toho brání efektivitě přijímání legislativních změn, rozpočtu,¹¹⁷ apod. Není pak výjimkou, že libanonské vlády mají proměnlivou živnost. Libanon je tak jaksi lapen do pastí konsociační demokracie, kdy ve jménu stability a akomodace mezi segmenty vytvořil natolik široké koalice, že obětoval flexibilitu politického

¹¹⁶ Lijphart A. *Favorable Conditions for Consociational Democracy*. In.: *Democracy in Plural Societies A Comparative Exploration*. Yale University Press; 1977, str. 55–103.

¹¹⁷ Lebanon's parliament passes country's first budget in 12 years. Middle East Eye. 2017. [online] dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanons-parliament-passes-countrys-first-budget-12-years> [cit. 15. 7. 2022].

rozhodování, což je pak důvodem, proč není Libanon schopen aktivně a efektivně odpovídat na různé impulsy, krize, apod., ne-li jim předcházet.

Vzájemné veto je implementováno v jednotřetinovém zastoupení opozice v Radě ministrů, přičemž nárok obsadit určitý počet křesel má i prezident. Na schválení důležitých zákonů je právě potřeba dvoutřetinová většina a tím má opozice „vydírací potenciál“, kterým může v nejzazším případě blokovat Parlament, což je chápáno jako právo veto. V Libanonu avšak nefunguje systém právo veto pro každou minoritu zvlášť, ale je zachyceno právě v přisouzení aspoň 1/3 křesel opozici. Poměrně silná role prezidenta, který má zásadní roli při sestavování vlády a možnosti delegovat vlastní ministry, v kombinaci s onou fragmentací je dalším faktorem, který brzdí efektivní vývoj a lze ho tak chápat jako jeden z důvodů selhávání konsociačního modelu.

V případě segmentální autonomie je Libanon poměrně ukázkovým případem. Jednotlivé konfese mají svobodu řídit vlastní interní záležitosti bez zásahu státu a také zřizovat vlastní školy. Avšak i tato praxe má svoji odvrácenou stranu. Namísto budování společného jmenovatele, který by dokázal spojit různé segmenty – jako například pocit národní hrdosti či nacionalismus, soukromé konfesní školství produkuje oddělené hranice již u mladé generace s různými výklady historických událostí (jinak je prezentují šíité a jinak ku příkladu maronité) a tak chybí dialog na této úrovni mezi segmenty. O identitě Libanonců pak bude pojednávat zvlášť další kapitola (5.2), protože si to zaslouží zvláštní pozornost. Konfesní školství tak kopíruje fragmentaci, čímž ji zesiluje, přičemž právě její úkol by měl být opačný a naopak tvořit podmínky pro střetávání segmentů a vzájemnému porozumění. Pakliže bychom ale vzali pouze čistou definici segmentální autonomie, lze ji pokládat za splněnou, avšak je potřeba mít na paměti výše zmíněné skutečnosti.

O proporcionalitě bylo pojednáváno v předchozích kapitolách poměrně obsáhle, proto shrnu pouze základní body. Nově zavedený poměrný systém, je spíše polovičatý a nesplňuje kritéria ani co do indexů, tak ani co do provedení, poněvadž se stále jedná o kvótovaný sektářský systém, převlečený do jakési poměrné volební formule, což z logiky věci nemůže kritérium proporcionality splnit. Je ale zároveň nutné podotknout, že i tak, jedná se stále o relativně přípustný systém, který lépe zapadá do konceptu konsociační demokracie, než většinové volební techniky (viz předchozí volební systém formou blokového hlasování). S volební reformou tak přišla na libanonské poměry poměrně radikální změna od blokových hlasování či v minulosti využívaných jednomandátových obvodů se systémem „vítěz bere vše“, a tak v tomto ohledu svítá naděje na postupnou změnu k více proporcionalním

systémům, které ale asi budou vyžadovat opuštění od oněch kvót a vytvoření sekulárního Parlamentu.

Z těchto poznatků pak vyplývají i ostatní faktory navržené Arendtem Lijphartem. Libanon je reprezentativní demokracie s mnohostranickým systémem, ale jeho „krajní“ formu, kterou by Giovanni Sartori označil jako typ atomizovaného systému,¹¹⁸ kde je již tolik stran, že nepřítomnost nějaké z nich nemá vliv na politiku v zemi, což přináší různé negativní konsekvence jako polarizace společnosti či tvorba nestabilních vlád. Naopak vynikající předpoklady má Libanon v oblasti rovnováhy moci, kdy neexistuje žádná dominantní skupina, která by tvořila většinu společnosti, ale existují spíše stejně vyrovnané segmenty, čímž se všechny stávají zároveň minoritami. Šíité, sunité a křesťané mají po 30 % v populaci, čímž tvoří jádro, které je doplněné o další menší segmenty (např. drúzové, alawité, apod.), což v konečném důsledku tvoří poměrně vyrovnaný systém. Pakliže je rozdělení mezi segmenty v poměru 33:33:33, což přibližně odpovídá i případu Libanonu, jedná se o nejstabilnější poměr, který Lijphart uvažuje, zvláště pak proto, že segmentů není mnoho, čímž by se fragmentace prohlubovala.¹¹⁹ Dále například co se týče i velikosti, má Libanon opět ideální podmínky. Lijphart má za to, že menší země se lépe spravuje, zvláště pak ty, kde existují výrazné štěpící linie a pak také z důvodu většího střetávání segmentů a velké pravděpodobnosti, že elity jednotlivých skupin se budou znát a častěji potkávat. To má právě napomoci hledat kompromisní řešení, které tak budou mírnit krajní a extrémní požadavky.¹²⁰

Na druhou stranu, poměrně paradoxně, Lijphart tvrdí, že pro fungování multisegmentální společnosti je výhodné, aby existovali výrazné geografické hranice mezi nimi. Menším střetáváním mezi jednotlivými skupinami se má zabránit stykům, které mohou přerůst v nepokoje až občanskou válku. Ke střetům má tak docházet pouze na politické úrovni v prostředí kartelu elit.¹²¹ Při pohledu na náboženskou mapu (viz **Příloha A**) Libanonu lze vyzorovat jisté trendy, nicméně v mikroskopickém měřítku nezřídka se liší jednotlivá města a vesnice v rámci jednoho okrsku v konfesním uspořádání a to i na vzdálenosti několika kilometrů. Lze tak pozorovat poměrně silný kontakt mezi jednotlivými konfesemi, což by, dle Lijpharta, byla přitěžující okolnost. Dle mého osobního názoru, není to tak jednoznačné. Obdobně jako se školstvím, které tvoří linie, které následně reprodukuje určitý problém, který je přenášen na další generace, je i jasné geografické oddělení konfesí spíše krátkozraké

¹¹⁸ Sartori G. Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu. Brno: *Centrum pro studium demokracie a kultury*, 2005. str. 135.

¹¹⁹ Lijphart A. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*: Yale University Press; 1977, str. 58.

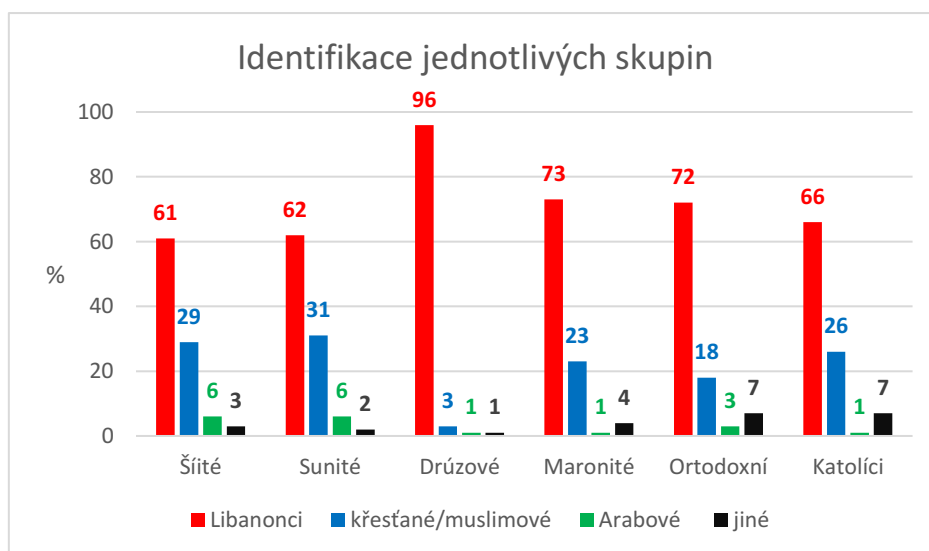
¹²⁰ tamtéž, str. 65.

¹²¹ Lijphart A. *Consociational Democracy*. *World Politics*. 1969, 21 (2), str. 219–221.

řešení, které znemožňuje akomodaci a spíše radikalizuje voliče. Právě proto z jisté nehomogenity a rozptýlenosti obyvatelstva může Libanon těžit.

5.2. Identita

Důvodem k selhání konsociačního modelu je bezpochyby nejednotná identita Libanonců. Dle průzkumu, který byl prováděn v roce 2008, vyšlo, že bez ohledu na konfesi, průměrně 65 % lidí se cítí jako Libanonci.¹²² Zbylá procenta pak vyjadřují příslušnost k dané církvi, Arabům a pouze malé procento se identifikuje jinak. Zajímavou odchylkou jsou pak Drúzové, kteří se cítí jako Libanonci z 96 % procent. V celkovém měřítku se jedná o poměrně nízké číslo, vzhledem k etnické homogenitě, jednotnému jazyku a po staletí trvající střetávání kultur, přičemž přibližně pouze 2/3 obyvatel Libanonu se cítí být Libanonci. Pro srovnání, např. Česká republika, kde je toto číslo dle průzkumu z roku 1995 94,8 % a nevypadá to, že by se mělo výrazně změnit.¹²³ Je pravda, že oproti Libanonu, je ČR v zásadě nefragmentovaná společnost a i v jiných zemích s konsociačními prvky (např. Belgie) je národní ukazatel druhořadá kategorie, kdy právě v Belgii je příslušnost spjata spíše s náboženstvím. Jedná se ale i tak o faktor, který významným způsobem podkopává úspěšnost tamní konsociační demokracie.

Graf 1: identifikace jednotlivých konfesních skupin
(zdroj: Moaddel M., Kors J., Gärde J., 2012)

¹²² Moaddel M., Kors J., Gärde J. Sectarianism and Counter-Sectarianism in Lebanon *University of Michigan, Institute for Social Research*. 2012. str. 19.

¹²³ Nedomová A., Košťálek T. The Czech National Identity: Basic Results of the 1995 National Survey. *Czech Sociological Review*. 1997, 5 (1), str. 80.

Hledání národní identity v Libanonu byl vždy složitý úkol, který byl dán historickým vývojem, kdy ještě do 19. století neexistoval koncept libanonského národa. Maronité, kteří se usídlili v oblasti Horského Libanonu byli i v dobách Osmanské říše pod ochranou Francouzů, které tak pokládají za spojence. V 19. století pak došlo ke vzniku autonomního území Horského Libanonu (tzv. mutasarifija), které mělo vlastní volený orgán (viz kapitola 2.1) a zároveň vlastní rozpočet, správu daní, přičemž obyvatelé tohoto území dostali výjimku z povinné účasti v osmanské armádě, a to vše pod správou dynastie Šehabů, kteří byli dlouholetou vládnoucí dynastií na tomto území.¹²⁴ Nelze tak popřít silný francouzský vliv, který měl zásadní význam pro vznik tohoto autonomního území a i pravidelné mise francouzských učenců od roku 1831 (zejm. jezuitů) do oblasti Horského Libanonu, kde zakládali křesťanské školy. Dokonce první univerzita na území Libanonu byla založena roku 1875 díky těmto misím a nesla jméno Univerzita sv. Josefa, ze které vzešly budoucí elity rané libanonské politiky.¹²⁵

Tvorba libanonské národní identity byla poměrně turbulentní. Nejprve sami maronité při procesu sebeurčení ve snaze oddělit se od jiných arabských národů pro odůvodnění vlastní národní koncepce, se odkázali na dědictví starověkých Féníčanů, ze kterých odvozovali vlastní původ, čímž vznikl proud *féníčanství*. Maronité, stejně jako Féníčané, byli vesměs obchodníci a mořeplavci, což bylo přesně tou skutečností, na kterou se odkazovali, kdy se považovali za pokračovatele tohoto odkazu a vyzdvihovali i bohatou kulturu, kdysi slavné Kartágo, které bylo založeno Féníčany, a i civilizační pokrok v podobě první abecedy na světě sestavené v tehdejší Fénicii. Na jedné straně stáli maronité hlásící se k odkazu Féníčanů, na druhé straně oficiální představitelé maronitské církve toto spojení nezastávali.¹²⁶ Mírová konference ve Versailles, kde libanonskou výpravu vedl maronitský patriarcha Elyas Huwayyek, poskytla Libanoncům možnost vytvoření vlastního státu, kde byl argument fénické minulosti využit a zároveň byl zdůrazněn křesťanský charakter, kterým se snažili přesvědčit své spojence ve Francii.¹²⁷

Jiný pohled nabídl tehdejší maronitský učenec Tannus al-Shidyaq, který v roce 1861 sepsal první dějiny Horského Libanonu, jenž viděl národní charakter jako spojení maronitů, šíitů, sunitů a dalších církví pod Šehabovskou dynastií, jakožto unikátní konglomerát různých

¹²⁴ Salibi K. S. The Lebanese Identity. *Journal of Contemporary History*. 1971, 6 (1), str. 78.

¹²⁵ Asher K. Phoenicianism: The Formation of an Identity in Lebanon in 1920. *Middle Eastern Studies*. 2001, 37 (1), str. 178.

¹²⁶ tamtéž, str. 179.

¹²⁷ tamtéž, str. 179–180.

náboženských proudů.¹²⁸ Jako základ pro tvorbu Velkého Libanonu po první světové válce se považuje dílo Libanonská otázka (*La Question du Liban*) od Busana Nudžaíma, který navrhnul připojit území dnešního jižního Libanonu, území údolí Bikáa a Akkar, aby tím mohl Libanon „dosáhnout plného potenciálu“ připojením důležitých přístavních měst (především Bejrút, Tripoli, Tyr (nebo také Sur) a Saida) a zemědělsky úrodných údolí k původnímu Horskému Libanonu.¹²⁹

Připojením těchto území pak byli do jednoho státu integrováni i řečtí ortodoxní či muslimové mezi kterými také existovali rozepře, jak definovat nový stát. Šiité byli poněkud spokojeni s vytvořením „vlastního“ státu, kdežto sunité byli zastánci společného státu se Sýrií. I přes jistou spokojenost šiitů, nedávali tolik najevo vlastní názor z důvodu jisté ostražitosti vůči sunitům a tak občas tiše podpořili jejich pan-arabistické tendence společně s Drúzy. Řečtí ortodoxní byli také zastánci libanonské myšlenky, ale podpořili jakékoliv náznaky, které by zpochybňovali maronitskou hlavní úlohu ve státě z důvodu jejich vzájemné „rivality“.¹³⁰

První roky vyhlášení státu Libanon provázel jakýsi střet proudů, který byl vyústěním těchto různých snah o podchycení libanonské národní identity. Při odkazu na fénickou minulost země vlivní intelektuálové a spisovatelé vytvořili stranu Noví Féníčané. Existovaly snahy definovat Libanon jako muslimskou, křesťanskou, nebo arabskou zemi či dokonce jako středomořský národ. Zároveň se to propisovalo do politické orientace. Obecně se dá říct, že křesťané, zejm. maronité, tíhli k Francii, která si v oblasti budovala vliv již od 19. století pod záštitou ochrany křesťanů v Osmanské říši. Naproti tomu muslimové vnímali vlastní arabský charakter, který maronité upozadili, aby se odlišili. Pouze část z muslimské části obyvatelstva pak byla zastáncem unifikace se Sýrií, nicméně všichni muslimové sdíleli odpor vůči francouzské koloniální vládě.

Význačná postava raně libanonského politického vývoje Émile Eddé a prezident v letech 1936-1941 a pak znovu po dobu 12 dní v roce 1943¹³¹ založil Národní blok, který zastával názor, že vytvoření libanonské entity bude garantovat bezpečnost křesťanů, která je ale zároveň možná pouze s dohledem Francie. Naproti tomu Bechara El Khoury v Konstitučním bloku zastával multikonfesní uspořádání bez patronace Francie. Mnoho

¹²⁸ Salibi K. S. The Lebanese Identity. *Journal of Contemporary History*. 1971, 6 (1), str. 77.

¹²⁹ tamtéž, str. 79.

¹³⁰ tamtéž, str. 80.

¹³¹ Ve snaze vyhlásit nezávislost v roce 1943, byl nově zvolený prezident El Khoury uvězněn Francouzi společně s celou vládou poté, co nechal schválit ústavu, která vypustila články o francouzském mandátu na území Libanonu. Jeho místo zaujal právě Émile Eddé, který ale byl znovu odvolán ve prospěch El Khouryho po 12 dnech protestů. Poté byla 22. října 1943 vyhlášena úplná samostatnost Libanonské republiky.

muslimů se po podepsání ústavy v roce 1926 přidalo do uskupení Pobřežní kongres, který odmítal spolupráci s Francií a požadoval vytvoření unie se Sýrií, jež se tohoto cíle vzdal po roce 1936, kdy byla Libanonu přislíbena samostatnost. Nemalá část se postavila celkově proti konfesnímu uspořádání, zvláště pak Strana lidu, ze které se postupně stala Komunistická strana Libanonu.

Podepsaný Národní pakt (1943) pak byl dohodou mezi muslimy a křesťany o politické orientaci. Muslimové slíbili zavržení jakýchkoliv snah o začlenění do jiné arabské země, kdežto křesťané přislíbili nepopírání arabské povahy země a odklonění se od pouze francouzsky orientované politiky a slíbili prohlubování vztahů s okolními zeměmi.¹³²

Jakási jednota národa tak nebyla dohodnuta a rozkol na základě náboženství je očividný i dodnes. Zejména pak v onom průzkumu, který byl zmíněn na začátku kapitoly. Je na jednu stranu celkem nepřekvapivé, že rozdělená společnost nebude sdílet stejný žebříček hodnot, nicméně právě budování aspoň jednoho pojícího prvku by napomohl ke konsolidaci státu a pozitivnímu posunu ve společnosti, který by se inherentně odrazil i v projevu konsociační demokracie. V tomto ohledu to lze považovat také za chybu francouzské koloniální vlády, která snad záměrně ignorovala tuto potřebu a naopak podporovala konfesní uspořádání.¹³³ Představitelé jednotlivých segmentů se pak prezentovali jako ochránci a zástupci daných konfesí v Parlamentu, čímž se vytvořil nový typ politických elit, které čerpají vlastní legitimitu na základě tohoto postavení. To vedlo spíše k oddělení a rivalitě mezi skupinami než k jejich spojení a integraci do společného státu. Nedůvěra skupin mezi sebou, která se pak může negativně propisovat do celkové nedůvěry vůči státním institucím je bezpochyby tím prvkem, který stojí za selháním konsociační demokracie v Libanonu a vytvoření jakéhosi „státu bez národa“.¹³⁴

5.3. Závislost

Libanon se od prvopočátku své existence potýkal s problémem definování vlastní politiky a jejího směřování a vždy se u něj projevoval vliv okolních zemí, přičemž jakýkoliv rozkol v arabském světě se promítl i v jeho politice.

¹³² Salibi K. S. *The Lebanese Identity. Journal of Contemporary History*. 1971, 6 (1), str. 83.

¹³³ Weiss M. D. *Imagining Lebanese Nationalism. The Arab Studies Journal*. 2004, 12/13 (2/1), str. 241–243.

¹³⁴ tamtéž, str. 243.

Mezi lety 1920-1943 byl zcela viditelný francouzský vliv, který je patrný dodnes a značná část obyvatelstva stále vnímá Francii jako velkého spojence a francouzština zůstala i po udělení nezávislosti druhým neoficiálním jazykem. Národní pakt (1943) nelze vnímat čistě jako dohodu libanonských politických elit, ale hlavně jako dohodu iniciovanou francouzskou vládou, která potřebovala zachovat v Libanonu konfesně rozdělenou společnost a skrze maronity si ponechat jistý vliv v oblasti. Tento tato dohoda tak neoddiskutovatelně vytvarovala podobu libanonské politiky a s menší obměnou v podobě Taífské dohody je v platnosti i dnes.¹³⁵

Po 15 letech po udělení nezávislosti, v roce 1958, Šamúnova inklinace k USA a jejímu vměšování do parlamentních voleb v roce 1957, což bylo bráno jako porušení dohody Národního paktu, bylo jedním z důvodů k vypuknutí krátké občanské války, ve které se americká armáda angažovala. Následnou obnovou společenských poměrů v 60.-70. letech pod taktovkou prezidentů Šehába a Hélua se stal Libanon regionální ekonomickou „velmocí“, díky rozvinutému bankovnímu průmyslu. Ten přinesl do Libanonu široké finanční prostředky, zvláště pak ze zemí Perského zálivu, které si zde ukládaly peníze z prodeje ropy. Obecně se dá říct, že spíše sunitští podnikatelé obchodovali se zeměmi Zálivu a křesťanští se Západem, a tak do Libanonu proudily peníze z dvou částí světa, čímž si získal jedinečné postavení ve světové ekonomice a bankovní sektor se stal nejvýznamnější částí libanonského průmyslu. Vypuknutí občanské války v roce 1975 vedlo ke stažení světových bank, které zde sídlily, což logicky vedlo k ekonomickému úpadku, poněvadž vláda přišla o bohatý zdroj financí, na kterém byla závislá.¹³⁶ Lijphart pak uvádí, že libanonská občanská válka nebyla a priori selháním konsociační demokracie jako takové, nýbrž právě tlak z okolních zemí a vnějších vlivů.¹³⁷ Je ale pravdou, že právě akomodace elit, na kterém je jeho teorie postavena, nebyla s to zabránit válce a lze to tak brát jak selhání.

Velké množství obchodníků opustilo Libanon a vrátili se až po skončení války, přičemž využili svůj nabytý majetek v politické soutěži. Typickým příkladem takového politika je bezpochyby Nadžib Míkátí či Rafík Haríri, konkrétně který své jmění vydělal

¹³⁵ Fakhoury T. Power-sharing after the Arab Spring? Insights from Lebanon's Political Transition. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 15.

¹³⁶ Baumann H. The Causes, Nature, and Effect of the Current Crisis of Lebanese Capitalism. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 62–63.

¹³⁷ Lijphart A. *The Wave of Power-Sharing Democracy*. In: Reynolds A, ed. *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy*. Oxford University Press. 2002, str. 42.

v Saúdské Arábii, a která se skrze veřejné zakázky, které jim Haríri zařizoval (např. při obnově Bejrútu v 90. letech), snažila uplatnit svůj vliv v zemi.¹³⁸

Naopak Sýrie se angažovala v občanské válce z důvodu potlačení vlivu Izraele po jeho intervenci v roce 1982 a zabránění podepsání mírové smlouvy mezi ním a Libanonem na popud prezidenta Amina Džamaíla, který, jako všichni falangisté, dával najevo pro-izraelské sympatie.¹³⁹ Po podepsání dohody v Taífu, která byla, stejně jako Národní pakt, dohodou jež pocházela z iniciativy okolních zemí (zejm. pak Francie, Sýrie a Saúdská Arábie) (viz kapitola 2.3) byl Libanon opět před nutností přijmout konfesní poměry v poněkud upravené podobě. Z dohody také vyplývala přítomnost syrské armády, čímž na 15 let byl Libanon pod její kontrolou se silnými zásahy do politické soutěže. Ať už změny volebních zákonů, gerrymanderingu, tak také zákazy politických stran či perzekuce oponentů syrského režimu (např. Michel Aoun či Samir Džadža).

V 90. letech se v politice střetly dvě hlavní koncepce – saúdkoarabská a iránsko-syrská. Tato dvojakost neumožnila Libanonu vyvinout plnohodnotnou a jednotnou zahraniční politiku, ale naopak každá část politického spektra zastává zájmy té či oné strany a jejíž základní manifestací je právě existence aliancí 8. a 14. března. Každá ze stran spoléhá na sponzorství z okolních zemí a bohatých finančních obnosů – nejvýraznějším příkladem je Hizballáh (Írán) a Hnutí budoucnosti (Saúdská Arábie). Tento vliv Íránu a Saúdské Arábie je dost patrný v momentě, kdy tyto země jsou v rozkolu, který se s mírným odstupem podepíše i v libanonské politice. Libanonské politické strany pak zastupují partikulární zájmy daných zemí, které jsou často v rozporu, což v důsledku znamená brždění efektivního vládnutí. Při volbách prezidentů se tato skutečnost pozoruje nejlépe a kandidát navržený Aliancí 8. března není vhodným kandidátem pro Alianci 14. března a opačně, právě z důvodu odmítní takového kandidáta iránským, popř. saúdkoarabským režimem. Proto je tato volba provázena několikaměsíčními (v tom lepším případě) prodlevami a bojkoty.

V postoji vůči občanské válce v Sýrii a asi milionu syrských uprchlíků je tento vliv opět patrný. Prosyrská Aliance 8. března pod vedením Amalu a Hizballáhu zastává názor navázání kontaktu s režimem Bašára Asada, kterého vnímá jako spojence a na jehož straně bojuje zahraniční část milic Hizballáhu. Naopak protisyrská Aliance 14. března, v návaznosti na Saúdy, odmítá jakoukoliv participaci na konfliktu (v narážce na Hizballáh) a rovněž odmítá

¹³⁸ Baumann H. The Causes, Nature, and Effect of the Current Crisis of Lebanese Capitalism. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 63, 65–66.

¹³⁹ tamtéž, str. 64.

navazovat styky s Asadovým režimem.¹⁴⁰ Libanon tak stojí uprostřed konfliktu bez jasné vyhraněnosti, kdy se navenek nechce angažovat v tamní válce, ale na druhou stranu jedna z nejsilnějších stran v zemi tam aktivně vysílá své vojáky.

Na pozadí této skutečnosti je pak obdobně ovlivněno i sestavování vlád. V roce 2009 představil Saad Haríri tzv. vládu národní jednoty (*national unity government*), ve které 30 ministerských křesel si rozdělilo 10 různých stran. Po 2 letech ale vláda padla z důvodu vystoupení strany Hizballáh a jejich spojenců na protest vůči Harírim iniciovaném založení Speciálního tribunálu pro Libanon, který měl vyšetřit atentát na jeho otce a bývalého premiéra. V té době se totiž atentát přisuzoval syrskému režimu, proti kterému Rafík Haríri vystupoval, a jeho spojencům na území Libanonu, tj. Hizballáhu.¹⁴¹

Následně byl pověřen k sestavení nové vlády Nadžib Míkati, kterou z většiny tvořily strany z Aliance 8. března, ale jehož vláda trvala také dva roky, kdy v roce 2013 podal demisi z mnoha důvodů – od obvinění ze strany Aliance 8. března, že nechce předložit nový volební zákon, který prý zvýhodňuje jeho a celou druhou Alianci, přes spor o prodloužení mandátu generálního ředitele sil vnitřní bezpečnosti až po neshody s Hizballáhem o zapojení se do konfliktu v Sýrii.¹⁴² Jeho nástupce Tammam Salam byl pak zvolen jako konsensuální kandidát i na základě vyjednávání se Saúdskou Arábií.¹⁴³ Tato vláda se pak po volbě prezidenta Aouna rozpadla a Saad Haríri byl opět pověřen k sestavení vlády. Ta opět padla po poměrně krátké době, v roce 2017 na základě zvláštních okolností, kdy Haríri ze Saúdské Arábie překvapivě ohlásil svoji rezignaci, načež ji za pár dní odvolal poté, co prezident Aoun tuto rezignaci nepřijal. Podezření ze strany prezidenta Aouna, že Saúdové Haríriho unesli a donutili k rezignaci, obě strany odmítají.¹⁴⁴ Haríri se ve svém prohlášení odvolal na zhoubný vliv Hizballáhu a iránských zásahů a také projevil strach o svůj život.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Fakhoury T. Power-sharing after the Arab Spring? Insights from Lebanon's Political Transition. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 16.

¹⁴¹ tamtéž, str. 12.

¹⁴² Haddad S. Mikati's Resignation Shakes Up Lebanese Politics. *Al Monitor*. 2013. [online] dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2013/04/mikati-resignation-lebanon-blessing.html#ixzz2Pbc8waSr> [cit.: 13. 7. 2023].

Azziz J. Mikati's Resignation Puts Lebanon At a Crossroads *Al Monitor*. 2013. [online] dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2013/03/lebanon-enters-government-vacuum.html> [cit.: 13. 7. 2023].

¹⁴³ Lebanese factions back March 14 PM candidate. *Al Jazeera*. 2013. [online] dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2013/4/5/lebanese-factions-back-march-14-pm-candidate> [cit.: 13. 7. 2023].

¹⁴⁴ Qiblawi T., Alkhshali H. Lebanese PM held 'captive' in Saudi, president says. *CNN*. 2017. [online] dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/11/15/middleeast/lebanon-saudi-arabia-hariri-aoun/index.html> [cit.: 13. 7. 2023].

¹⁴⁵ Lebanon's Saad Hariri withdraws resignation. *BBC News*. 2017. [online] dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42239355> [cit.: 13. 7. 2023].

Z tohoto je patrné, že jakási „válka“ mezi Íránem a Saúdskou Arábií o vedoucí postavení v regionu se pak negativně propisuje do libanonské politiky. Závislost stran na bohaté finanční dary z těchto zemí je činí loajální vůči nim při prosazování jejich koncepce. Tyto koncepce jdou ale často proti sobě a tak jsou střety v Parlamentu provázeny komplikovanými vyjednáváním, které pak dostávají podobu několikaměsíčního politického vakua. Nelze tak dělat úspěšná opatření a zákony z důvodu neutuchajícího vlivu externích velmocí a to i např. Francie či USA. Orientace politiky je tak nezakotvená a rozmělněná napříč politickým spektrem na „Východ“ vs. „Západ“, Evropa vs. arabský svět či Írán vs. Saúdská Arábie. Vládní neefektivita pak v důsledku znamená, že většina politického procesu se nevěnuje řešení problémům občanů a tvorbu nových zákonů, což v konečném důsledku přinese 91% nespokojenost občanů s politickou situací.¹⁴⁶ Někteří pozorovatelé tak s očekáváním vyhlíží, zda se dostaví nějaký pozitivní efekt z nedávné saúdsko-íránské smlouvy o obnově diplomatických vztahů, která by měla rozvázat zablokovaný proces tvorby nové vlády a volby prezidenta.¹⁴⁷

Dalším nepřehlédnutelným faktem jsou pak dohody upravující libanonský režim už od dob Règlement Organique, přes Národní pakt, Taífskou dohodu či dohodu z Dauhá, které nevycházejí z iniciativy Libanonců, ale jsou importovány ze zahraničí. Jako by libanonští politici nedokázali řešit krize sami, ale potřebovali mediátora ze zahraničí.

5.4. Nepotismus, politické dynastie a klientelismus

Nepotismus pochází z latinského *nepos* (synovec), což označuje praxi, při které je do vedoucích pozic ve firmě, organizaci či státních institucích dosazen člověk s rodinnými vazbami na úkor ostatních kandidátů. Co se týče státních institucí, přestože se jednalo hlavně a praxi z dob feudalismu¹⁴⁸ a s postupnou demokratizací se tento jev upozadil v důsledku existence všeobecných voleb,¹⁴⁹ neznámá to však, že by se dnes jednalo o něco ojedinělého,

¹⁴⁶ Fakhoury T. Power-sharing after the Arab Spring? Insights from Lebanon's Political Transition. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 19.

¹⁴⁷ Ballout R. How Will the Saudi Arabia-Iran Agreement Affect Lebanon?. *The National Interest*. 2023. [online] dostupné z: <https://nationalinterest.org/blog/lebanon-watch/how-will-saudi-arabia-iran-agreement-affect-lebanon-206352> [cit.: 13. 7. 2023].

¹⁴⁸ Shlapentokh V., Woods J. Personal Relations in American Politics and Business: A Feudal Phenomenon. *Feudal America: Penn State University Press*; 2011, str. 100.

¹⁴⁹ Geys B., Smith D. M. Political Dynasties In Democracies: Causes, Consequences And Remaining Puzzles. *The Economic Journal*. 2017, 127 (605), str. 446.

poněvadž politické rodiny jsou dodnes platným fenoménem ve větší, či menší míře v mnoha zemích.¹⁵⁰

Politické rodiny v Libanonu jsou poměrně rozšířeným jevem, kdy předsednictví stran se dědí z otce na syna, několik prezidentů či premiérů pocházelo ze stejné rodiny, dědí se i křeslo v Parlamentu či je nějaká funkce držena jedním člověkem dlouhodobě, např. Nabih Berri (Amal) je předsedou Parlamentu nepřetržitě od roku 1992. Známost si tyto rodiny vybudovaly zejm. jako místní vůdci daných náboženských proudů (tzv. *zaumá*) a vystupováním v roli ochránců této skupiny, proslavili se se svojí činností v armádě, nebo také jsou členy vládnoucích rodů z bývalé Osmanské říše, kteří svůj vliv, daný šlechtickým původem, využili ke své proměně na profesionální politiky.¹⁵¹ Nepotismus je tak rozšířen jak u muslimské, tak i u křesťanské části politického spektra. V libanonské politice bývají ve vedoucích pozicích obsazováni synové, či jiní mužští příbuzní. Velice zřídka to bývají dcery politiků nebo jejich manželky.¹⁵²

Jeden z nejvýznamnějších rodů je rodina Džamaílů, která se profiluje v pravicové straně Kataíb, jež si získala věhlas během občanské války jako jeden z hlavních aktérů. Zakladatel strany Pierre Džamaíl byl dlouholetý předseda strany, po něm převzal místo starší syn Bašír Džamaíl, který během občanské války v roce 1982 zastával funkci prezidenta po dobu 22 dní, kdy byl na něj spáchán atentát. Jako jeho nástupce v úřadě prezidenta byl pak zvolen jeho mladší bratr Amin, který svůj mandát dokončil celý. Další významný člen byl bratranec Pierra Džamaíla, Maurice Džamaíl, či manželka Bašíra Džamaíla, Solange Bašír Džamaílová. V současné době je předsedou strany Sami Džamaíl, syn Amina Džamaíla.

Dalším významnou politickou rodinou je rodina Šamúnů. Zakladatel této politické dynastie, Camille Šamún, byl v letech 1952-1958 prezidentem. I přestože vyhlásil boj proti politickému feudalismu, tj. zakotveným tradičním politickým rodinám, paradoxně sám jednu založil. V politice pak pokračovali jeho synové Dory a Dany Šamúnové, přičemž Camille Dory Šamún, syn prvně zmíněného, je současným zástupcem této rodiny v Parlamentu.

Rodina El Assadů je původně šíitská rodina z jižního Libanonu, kteří patřili k vládnoucím rodům v této oblasti po dobu stovek let. Politicky aktivních z této rodiny bylo v moderní historii mnoho a ve velké míře se angažovali i jako velvyslanci. Nicméně

¹⁵⁰ Jalalzai F., Rincker M. Blood is Thicker than Water Family Ties to Political Power. Worldwide. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*. 2018, 43 (4), str. 63.

¹⁵¹ List of political families in Lebanon [online] dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_families_in_Lebanon [cit.: 15. 7. 2023].

¹⁵² Joseph S. Political Familism in Lebanon. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2011, 636, str. 155.

nejvýznamnějšími členy byl Ahmed El Assad (předseda parlamentu), jeho syn Kamel Bek El Assad (také předseda parlamentu, ministr školství, ministr vody a elektřiny a zakladatel Libanonské sociálně-demokratické strany).

Mnohokrát v rámci této práce byla zmíněna rodina Haríri. Rafík Haríri byl premiérem země mezi lety 1992-1998 a pak znovuzvolen v roce 2000. Po atentátu na něj v roce 2005 jeho syn Saad Haríri převzal stranu a stal se také dvojnásobným premiérem země. V politice se pak angažovala sestra Rafíka Haríriho, Bahia Haríri a posléze i její syn Ahmad Haríri.

Další je rodina Frandžijů. Sulejman Frandžije byl prezidentem v letech 1970-1976 a během občanské války se spojil s rodinou Džumblatů proti Džamaílům. Jeho syn Antoine Frandžije byl několikanásobný ministr a jeho syn Sulejman momentálně (k červenci 2023) kandiduje na post prezidenta.

Politických rodin je ve skutečnosti mnohem více, a mnoho z nich fungují dodnes, namátkou např. rodina Eddé (Émile Eddé byl prvním prezidentem Libanonu), rodina Lahoudů (nevýznamnější člen byl Émile Lahoud – prezidentem v letech 1997-2007), rodina Džumblatů (jedna z dalších dynastií v Osmanské říši, jež si získala věhlas v 18. století a pak se angažovala i v občanské válce, kde zastřešovala levicové strany), rodina Šeháb (další z „osmanských“ dynastií z Horského Libanonu, která měla pak i prezidenta v letech 1958-1964 Fouada Šehaba, jehož politický styl zvaný „šehábismus“ je dodnes rezonující a jehož volební reforma z roku 1960 byla v platnosti až do roku 2017), rodina Aounů (Michel Aoun jako zatím poslední prezident Libanonu, jeho stranu pak vede jeho synovec Gebran Bassil), rodina Moawad (René Moawad prezidentem krátce v listopadu 1989, jeho syn Michel je současný prezidentský kandidát), a mnoho dalších.

Z tohoto stručného přehledu je patrné, že mnoho významných funkcí je obsazováno rodinnými příslušníky, kdy některé rodiny obsazují jeden mandát i vícekrát, např. Džamaílovci měli dva prezidenty. Toto vše má bohužel neblahé konsekvence na podobu libanonské konsociační demokracie. Nelze samozřejmě tvrdit, že za všechny neduhy mohou pouze politické dynastie, je ovšem neoddiskutovatelným faktem, že nepotické tendence mají velký negativní vliv na podobu politického uspořádání a vládnutí. Politické elity zastávající úřady využívají svoje postavení k posílení vlastního vlivu. Z předchozích příkladů je naprosto patrné, že je tomu tak i u libanonských rodin, které dokáží obsadit místo v parlamentu již po několika generacích, už jenom z důvodu, že jsou v dané oblasti, kde kandidují, známí a oblíbení, vlastní média¹⁵³, velké finanční prostředky na kampaň a více než cokoliv jiného jsou již

¹⁵³ Owner Database. *Media Ownership Monitor Lebanon*. [online] dostupné z: <https://lebanon.mom-gmr.org/en/owners/individual-owners/> [cit.: 15. 7. 2023].

zavedenou „značkou“, kdy volby vyhrává především jejich příjmení. Vzhledem k tomu, že pro každou z konfesí je v jednotlivých okrscích vyhrazen počet obsazovaných křesel, tyto rodiny dokážou svoje křeslo vždy obsadit, poněvadž vystupují jako zástupci dané skupiny v daném regionu. Z tohoto důvodu jsou jako poslanci „poplatní“ svým loajálním voličům a podporují pouze občany vlastní konfese, a nevynakládají snahu pro vývoj v jiných částech země, kde nemají takovou podporu.¹⁵⁴

Služby – od zdravotnictví, vzdělání, až po opravu silnic – zajišťují právě politické strany. Nejvíce viditelné to je u hnutí Hizballáh, které prakticky vytvořilo stát ve statě s velmi sofistikovanou organizační strukturou díky darům z Íránu, které mohou dosahovat až 1 miliardy dolarů ročně a jsou tak schopni zajistit tyto služby, platit vlastní armádu a posílat i odškodné rodinám zabitých vojáků. Při řešení problémů, se občané nejprve obracejí na politické strany než na stát. Není tak žádným překvapením, že v Libanonu platí vysoká míra klientelismu, uplácení voličů a alokování stranických zdrojů do oblastí s velkou voličskou základnou než aby byla snaha sponzorovat dlouhodobě prospěšné projekty napříč celou zemí, a proto je např. podoba infrastruktury v Libanonu tristní, kdy stát nefinancuje dlouhodobé projekty jako stavba elektráren, silnic a dálnic, a na příklad momentálně si občané musejí elektřinu zajišťovat sami.¹⁵⁵

S generační proměnou, ale nedojde ke změně politické, protože nastupující generace politiků pak pokračuje v zavedených kolejích, jak jsou zvyklí od svých předchůdců, a proto je libanonská politika zakonzervována ve stejných vzorcích, politických krizí a patových situacích, které se cyklicky vracejí v různých obměnách. Proniknout do parlamentu je pro „běžného“ občana znesnadněné, právě kvůli zavedeným rodinám, a proto chybí jakési reformistické proudy. Reprezentativní demokracie je tak narušena v samotném základu, kdy je rotace v úřadech značně ochromena. Volby slouží jako legitimizace moci tradičních feudálních vůdců, kteří při vzniku samostatného Libanonu byli ochotni vytvořit konfesní politický systém, který by jim zaručil držení moci v jejich rukou. Neefektivita státního aparátu a demokracie samotné je způsobena i ochromením tradičního rozdělení moci soudní, výkonné a zákonodárné, kdy kvůli rodinným vztahům v jednotlivých úřadech se stírá rozdíl mezi nimi.

¹⁵⁴ Tusalem R. F., Pe-Aguirre J. J. The Effect of Political Dynasties on Effective Democratic Governance: Evidence From the Philippines. *Asian Politics & Policy*. 2013, 5 (3), str. 366.

¹⁵⁵ Lebanon: Electricity Crisis Exacerbates Poverty, Inequality Access to Reliable, Affordable Electricity Is a Human Right. *Human Rights Watch*. 2023 [online] dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2023/03/09/lebanon-electricity-crisis-exacerbates-poverty-inequality> [cit.: 15. 7. 2023].

5.5. Tradice konsocialismu

Lijphart sám uvádí, že dlouhá tradice akomodace mezi elitami různých segmentů je jedna z příznivých podmínek pro správné fungování konsociační demokracie. Na rozdíl od Belgie, Nizozemska, Švýcarska a Rakouska, které propojuje právě dlouhá tradice tohoto uspořádání, Libanon si podobnou cestou neprošel.

Pokud bychom vzali Lijphartovy příklady z Evropy, tak v těchto zemích se nejprve vytvořily instituce a systém byrokracie na úrovni jednotlivých regionů a při konsolidaci státu byly tyto systémy propojeny a místní úředníci se tak postupně přenesly do struktur státu. Až kde se pak začalo ustanovovat dělení moci na základě jazykového či etnického štěpení, nicméně už v prostředí s již zavedeným státním aparátem, na kterém se dalo stavět. Navíc existovalo i více druhů štěpení než jazykové či náboženské, což dalo vzniknout různým politickým proudům napříč pravolevým spektrem – socialisté, liberálové, křesťanští demokraté, apod., což mělo mírnící a zároveň kohezní efekt mezi skupinami obyvatel.¹⁵⁶

Naproti tomu v Libanonu byl tento proces naprosto opačný. Jakožto součást Osmanské říše, nebyl Libanon vystaven procesu byrokratizace, tak jako výše zmíněné evropské konsociační demokracie, ale naopak byl pod tlakem feudální vlády Osmanů. Po vytvoření samostatného Libanonu tedy nebyl vybaven potřebnou strukturou úřadů a neprošel si procesem byrokratizace, která by umožnila v procesu formování státu přijmout plynule konsociační prvky. Z tohoto důvodu byly tyto úřady importovány francouzskou vládou.

Libanonské politické elity nebyli ničím jiným než feudály z bývalé říše, vládnoucí rody a rodinné klany, které by demokratizací ztratili svůj vliv. Při formování státu, aby si mohli podržet moc, vytvořili systém, kde existuje náboženské štěpení a přítomnost jednotlivých a vzájemně od sebe rozlišitelných skupin obyvatel, kde budou oni vystupovat jako ochránci daných segmentů. Při pohledu na demografii země tak vytvořili systém sdílení moci mezi konfesemi, což dalo základ konsociační demokracii. Nicméně takový postup je právě tím důvodem, proč konsociační demokracie selhává. Oproti evropským státům, které nejprve formovaly úřady a organizace, na základě kterých se vybudovaly vlastní státy a následně přijaly konsociační uspořádání, v Libanonu byl proces opačný a nejprve bylo vytvořeno štěpení, na základě kterého byly pak ustanoveny úřady.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Salloukh B. F. The State of Consociationalism in Lebanon. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2023, str. 2.

¹⁵⁷ tamtéž, str. 3–5.

Oproti horizontálně budované státní struktuře v Evropě, v Libanonu byla přijata vertikální strategie, která „diktuje“ konsociační uspořádání seshora a zprvu definované štěpení pak určuje podobu státních institucí. Takový postup pak vede k potlačení formování občanské společnosti, provázanosti mezi občany a vztahu ke státu, ale k diferencovatelným a monolitickým skupinám obyvatel, kteří jsou „uvězněni“ ve vlastní náboženské skupině. Nevznikly tak ani pravolevé politické proudy, které by byly konfesně neutrální a měly tak mírnící efekt, ale naopak byly zakládány sektářsky založené strany. Tato náboženská politika je pak promítnuta do různých článků ústavy (jmenovitě č. 95 či 10), které definují autonomii jednotlivých segmentů a tvoří z nich tak samostatné politické entity¹⁵⁸ bez apelu na jednotnou libanonskou národnost.

Institucionalizace konfesního uspořádání tak nebylo ničím jiným než legitimizace moci pro bývalé vládnoucí dynastie a ospravedlnění ovládnutí státu a jeho zdrojů. Tyto dynastie (např. Šehábovci, El Assadové, apod.) byly pak doplněny v průběhu 20. století o další prominentní rodiny, o kterých byla řeč v kapitole 5.4. Jejich moc se odvíjí od živení a udržování konfesního rozdělení, i přestože mezi občany náboženská nenávisť neexistuje, tudíž lze říci, že všechny problémy libanonské demokracie jsou pouze projevem soukromých válek či neshod mezi omezenou skupinou rodin a dynastií v Parlamentu.¹⁵⁹

Jestli tento popis něco připomíná, tak pak spíše Almondovu typ preindustriálního uspořádání než Lijphartovu konsociační demokracii. Preindustriální politický systém je jakýsi amalgám „západní“ a tradiční politické kultury, který vzniká působením koloniálního uspořádání. Dále se vyznačuje importovanou byrokracií do těchto zemí a jejich slabým výkonem, pakliže se dobře neetablují. Almond si zde pak vypůjčil termín od Maxe Webera a přisuzuje spojení těchto dvou kultur tzv. charismatickému vůdcovství, kde není výjimkou, že na půdorysu zákonných norem a institucí je Parlament ovládán nějakou rodinou či klanem, což poměrně přesně popisuje libanonský případ. V dalších charakteristikách se ale Libanon s preindustriálním typem rozcházejí. Almond tomuto systému přisuzuje překotné změny ve stranickém systému a rychlé vznikání a zanikání stran, což rozhodně není tento případ, poněvadž zde strany vykazují velmi vysokou stabilitu.¹⁶⁰

Švédský ekonom a sociolog Gunnar Myrdal popsal ve své knize *Asian Drama* tento stav pojmem *soft state*, což označuje stát, který nevznikl z pohnutek obyvatel daného státu, ale z vůle mezinárodního společenství, kdy mu byly zároveň nadiktovány patřičné formy

¹⁵⁸ tamtéž, str. 8–9.

¹⁵⁹ tamtéž, str. 6–7, 11.

¹⁶⁰ Almond G.A. *Comparative Political Systems. The Journal of Politics*. 1956, 18 (3), str. 400–402.

vládnutí (viz zasahování Francouzů do politického uspořádání, Národní pakt a i Taífská dohoda). Kvůli tomuto procesu se nově vzniklý stát vyhnul institucionalizaci a státotvornému procesu, a tak se tyto státy vyznačují slabou a nefunkční byrokracií, což zároveň znamená neschopnost efektivně jednat, implementovat různé zákony, nařízení, vymáhat jejich plnění, vybírat daně a koneckonců neschopnost včlenit demokratické postupy do společnosti. Jedná se důsledek kolize mezi nově přichozím typem západní administrativy a původního tradičního uspořádání.¹⁶¹ Co se týče např. daní, Libanon není schopen je efektivně vybírat, čímž se řadí k nejhorsším zemím na světě, s pouhými 6 % k poměru HDP, přičemž ještě v roce 2019 to bylo okolo 16 %, což je stále jedna z nejnižších hodnot na světě¹⁶² (pro srovnání: průměr zemí OECD je 34,1 % a ČR má 33,8 %).¹⁶³

Taková statistika, společně se vším, co bylo zmíněno, jasně ukazuje, že absence tradice akomodace elit jednotlivých segmentů a slabý proces institucionalizace státu pod taktovkou tradičních feudálních vůdců je jedním z důvodů, proč konsociační demokracie selhává. Její vertikální charakter tak nabývá podoby neefektivního *soft state* stavu neschopného plně dostát demokratickým principům a rovněž efektivního jednání.

¹⁶¹ Myrdal G. The Soft State in Underdeveloped Countries. *UCLA Law Review*. 1967, 15 (4), str. 1120–1124.

¹⁶² Azzi A. IMF: Technical Assistance Report On Putting Tax Policy Back On Track In Lebanon. *Blominvest Bank*. 2023. [online] dostupné z: <https://blog.blominvestbank.com/46220/imf-technical-assistance-report-on-putting-tax-policy-back-on-track-in-lebanon/> [cit.: 15. 7. 2023].

¹⁶³ Revenue Statistics 2022 - the Czech Republic. *OECD*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-czech-republic.pdf> [cit.: 15. 7. 2023].

6 Závěr

V rámci této bakalářské práce jsem se zabýval pojmem konsociační demokracie a její podoby v Libanonské republice. V první části práce jsem ozřejmil tento koncept, načež jsem se zabýval volebním systémem, jež má zásadní roli pro podobu demokracie v této zemi. Nakonec jsem vyvodil důvody, proč konsensuální model demokracie selhal, navzdory tomu, že v jiných, zvláště pak evropských zemích, došlo k úspěšné implementaci a tyto státy vykazují vysokou mírou stability. Tyto důvody vycházejí nejen ze samotného modelu, kdy některé atributy konsensuální demokracie nebyly naplněny, či pouze z části, ale také i jiné vlivy jako existence politických rodin, vysoká míra závislosti na okolních zemích, čistě sektářská politika, nejednoznačně ukotvená libanonská identita a také chybějící tradice akomodace mezi elitami. Na základě těchto závěrů pak lze odpovědět na otázku, proč tento model selhal.

Přechod z feudální sultánské říše k demokracii se jevil jako výzva pro místní vůdce, kteří, aby si udrželi moc a postavení, se pasovali do role ochránců náboženských skupin pod rouškou demokratických voleb, které měli toto jenom ospravedlnit. Rozličné proudy, jak podchytit podstatu státu, vedly k fragmentaci společnosti podél náboženské linie a nakonec i ohledně politické orientace. Čistě sektářská politika s rozděleným Parlamentem preferovala pouze konfesně založené strany, kdežto strany, které stály proti tomuto systému byly potlačeny a zdiskreditovány, tudíž nemají své zástupce v Parlamentu. Celá politika se pak dá definovat jako souboj politických rodin se systémem rozsáhlé korupce a klientelismu.

Problémem libanonské politiky tak je silné spojení vlastních zájmů politiků s veřejným zájmem a nerozlišitelnosti soukromého a státního majetku. Politici disponující státními zdroji, kdy jsou ještě propojeni s velkým kapitálem pocházející od tamních oligarchů nebo okolních států – zejm. Íránu a Saúdské Arábie, což v konečném důsledku tvoří poměrně nebezpečnou kombinaci a tvorbu silné závislosti na těchto zdrojích, která vede k neakceschopnosti vlád dojít k rozhodnutí.

Absence aktivní občanské společnosti je dána shora nadiktovaným konfesionalismem, výběrem takové volební metody a úpravou hranic okrsků, které vyhovují politickým elitám. Držením občanů v jakési latentní mobilizaci a vytváření příkopů mezi segmenty jim pak během voleb zaručí znovuzvolení. Většinu médií a sdělovacích prostředků v zemi vlastní politické strany, nebo samotní politici, čímž znesnadňují možnost společenské diskuse, kdy vlastními prostředky kolonizovali veřejný prostor. Všudypřítomné vlajky stran a plakáty

pak nabývají podoby nepřetržité kampaně. V rámci segmentální autonomie pak tyto strany podporují vlastní status quo skrze široké financování místní infrastruktury a poskytování služeb, na které stát rezignoval a to i v těch nejzákladnějších aspektech, jako dodávky elektřiny, vody či poskytování veřejného školství a zdravotnictví. Právě v důsledku závislosti na sponzoringu politických stran, bez kterých by někteří občané spadli pod hranici chudoby v důsledku dlouhodobě neřešené ekonomické krize, lze pak vysvětlit jejich stabilní volební úspěchy, i přes všeobecnou nespokojenost s politickou situací. Tento paternalistický vztah je základem klientelismu a nezřídka vede i k uplácení voličů.

Slabý státní aparát a neschopnost úřadů jednat efektivně je jen jedna z dalších částí celkového obrazu. Úřady neposkytují občanům služby, které v Evropě pokládáme za samozřejmost, stát není schopen platit učitele ve školství, sociální stát prakticky nefunguje, a také se nepodporují dlouhodobé projekty, které by mohly zvýšit kvalitu života – investice do infrastruktury, stavba elektráren zejména, modernizace školství, apod. Vlády jsou prakticky bez vize a jednání Parlamentu je vyplněno spíše ideologickými střety než zlepšováním situace občanů, přijímáním zákonů a různých opatření, které tak tvoří pouze zlomek celého jednání. Politika Libanonu se tak dá chápat jako vyprázdněný proces bez přesahu do budoucnosti, kdy lze s nadsázkou říct, že politici se dohodli pouze na jediné věci – a to že se neshodnou.

Najít řešení takové situace se zdá být poněkud obtížné, přičemž většina takových debat spíše probíhá na akademické půdě (zejm. Salamey I., El Machnuk S. či Fakhoury T.) bez výrazného přesahu do politiky. Nasnadě je zrušení konfesních kvót a sekularizace politického procesu, představení takového volebního zákona, který by jednal ve smyslu poměrného zastoupení s jednotným volebním prahem nebo návrh smíšeného volebního systému. Někteří analytici tak doporučují zároveň vytvořit jeden národní okrsek. Zastávám názor, že fragmentaci společnosti podél církevní linie je spíše potřeba překonat více centrifugálními způsoby a zároveň najít způsob, jak volit konsensuální zástupce do Parlamentu, kdy nebude hrát roli jejich konfesní příslušnost tak, jak se o to snaží dosavadní systém. Příkladem mohou být volební systémy alternativního hlasování či jednoho přenosného hlasu, což není ale samospasné a musí zároveň dojít i ke změně uvnitř společnosti samotné a překonat tak dělicí linie dané nejen školním systémem.

Je zároveň nutné zamezit vlivu externích zdrojů, které podkopávají suverenitu země neustálým tlakem ze zahraničí z různých stran, které jdou ve vzájemném protikladu, což paralyzuje celou politiku. Tak jako v Evropě Vestfálský mír poprvé v historii deklaroval státní suverenitu bez zásahu okolních zemí, je potřeba toto obdobně provést i v Libanonu.

Zbývá tedy odpovědět na poslední výzkumnou otázku, zda je systém nastavený Taífskou dohodou stabilní a udržitelný. Přes všechno, co bylo řečeno, tak poměrně paradoxně je tento systém stabilní a rezistentní vůči různým výzvám. Za cenu politické neefektivity a nespokojenosti občanů je poměrně zajímavé, že i tak je tento systém úspěšně udržován 33 let bez výrazných záchvěvů. Nepokoje, které se občas objevují, totiž nedosahují potřebné síly, aby dokázaly změnit politické poměry v zemi, a to i přesto, že životní úroveň a další ekonomické ukazatele se zhoršují každým rokem a Libanon se řadí mezi nejzadluženější země s nejvyšší mírou inflace. Změna politického systému tak musí přijít pouze zevnitř ze strany občanů a ne ze strany politiků, kterým tento systém vyhovuje. Ve společnosti by tak musela nastat nějaká výrazná změna, která by znamenala změnu společenských poměrů a zároveň ochotu zavrhnout dosavadní systém vládnutí. Taková změna se musí obejít bez externích vlivů a vměšování, protože jinak se Libanon nikdy nevymaní z působení cizích mocností a polostátních struktur, které politické strany budují. Zároveň si musí občané uvědomit národní jednotu, protože dělení občanů do jednotlivých kategorií je tou skutečnou brzdou pokroku, čímž bych se odvolal na citát slavného libanonského spisovatele Khálila Džibrána, kterým jsem svoji práci započal.

Výhled do budoucna ale nenasvědčuje, že by měla přijít výrazná změna, a zde si troufám tvrdit, že bude trvat několik let, ne-li desítek, než dojde k opravdovému průlomu. Současná krize není pouze krizí konsociačního uspořádání či státního aparátu, ale libanonské demokracie jako takové právě s ohledem na její každoroční propad. Zatím prvním pozitivním, byť opravdu malým, krokem je nejnovější volební reforma, která svým způsobem ukázala cestu liberalizace Libanonu a směr k poměrným volbám. Je tedy otázkou několika let, dokud nebudou muset politici na nátlak veřejnosti představit další úpravy vedoucí k férovějším a nekonfesním volbám. Proto, i přes všechny výtky, vnímám toto jako počátek pozitivního trendu. Libanon je i přes svoji malou rozlohu poměrně důležitým hráčem Blízkého východu a je tedy potřeba ho pozorně studovat, protože první náznaky, které by naznačovaly demokratizaci země, nezůstanou v regionu bez odezvy.

7 Seznam použité literatury

Odborné články a monografie

1. Abouchedid K., Nasser R., Van Blommestein J. The Limitations Of Inter-Group Learning In Confessional School Systems: The Case Of Lebanon. *Arab Studies Quarterly*. 2002, 24 (4), str. 61–82.
2. Almond G. A. Comparative Political Systems. *The Journal of Politics*. 1956, 18 (3), str. 391–409.
3. Asher K. Phoenicianism: The Formation of an Identity in Lebanon in 1920. *Middle Eastern Studies*. 2001, 37 (1), str. 173–194.
4. Assouad L. Rethinking the Lebanese economic miracle: The extreme concentration of income and wealth in Lebanon, 2005–2014. *Journal of Development Economics*. 2023, 161, str. 1–20.
5. Aubin-Boltanski E. *Samir Geagea : le guerrier, le martyr et le za'ím*. In: Leaders et partisans au Liban. Paris: *Karthala*; 2012, str. 57–80.
6. Baumann H. The Causes, Nature, and Effect of the Current Crisis of Lebanese Capitalism. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 61–77.
7. Bogaards M. Formal and Informal Consociational Institutions: A Comparison of the National Pact and the Taif Agreement in Lebanon. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 27–42.
8. Cohen R. A. The Impact of Musa al-Sadr and Khomeini's Fight for Religious Influence over Lebanon *Religions*. 2022, 13 (12), str. 1-16.
9. Dakhlallah F. The Arab League in Lebanon: 2005–2008. *Cambridge Review of International Affairs*. 2012, 25 (1), str. 53–74.
10. El Khazen F. Political Parties in Postwar Lebanon: Parties in Search of Partisans. *Middle East Journal*. 2003, 57 (4), str. 605–624.
11. El Machnouk S. Electoral System Reform in Lebanon: Dilemmas of a Consociational State. *Ethnopolitics*. 2018, 17 (1), str. 1–20.
12. Entelis J. P. Party Transformation in Lebanon: Al-Kata'ib as a Case Study. *Middle Eastern Studies*. 1973, 9 (3), str. 325–340.
13. Fakhoury T. Debating Lebanon's Power-Sharing Model: An Opportunity Or An Impasse For Democratization Studies In The Middle East? *The Arab Studies Journal*. 2014, 22 (1), str. 230–255.

14. Fakhoury T. Power-sharing after the Arab Spring? Insights from Lebanon's Political Transition. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2019, 25 (1), str. 9–26.
15. Felsch M. Electoral Reform in Lebanon. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*. 2022, 16 (3), str. 427–446.
16. Gallagher M. Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*. 1991, 10 (1), str. 33–51.
17. Geys B., Smith D. M. Political Dynasties In Democracies: Causes, Consequences And Remaining Puzzles. *The Economic Journal*. 2017, 127 (605), str. 446–454.
18. Chamie J. The Lebanese Civil War: An Investigation Into The Causes. *World Affairs*. 1976, 139 (3), str. 171–188.
19. Jabbra J. G., Jabbra N. W. Consociational Democracy in Lebanon: A Flawed System of Governance. *Journal of Developing Societies*. 2001, 17 (2), str. 71–89.
20. Jalalzai F., Rincker M. Blood is Thicker than Water: Family Ties to Political Power Worldwide. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*. 2018, 43 (4), str. 54–72.
21. Jaulin T. Démographie et politique au Liban sous le Mandat. Les émigrés, les ratios confessionnels et la fabrique du Pacte national. *Histoire & Mesure*. 2009, 24 (1), str. 189–210.
22. Joseph S. Political Familism in Lebanon. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2011, 636, str. 150–163.
23. Levitt M. Hezbollah's Regional Activities in Support of Iran's Proxy Networks. *Middle East Institute*. 2021, str. 1–36.
24. Lijphart A. Consociational Democracy. *World Politics*. 1969, 21 (2), str. 207–225.
25. Lijphart A. Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration. *Yale University Press*; 1977.
26. Lijphart A. Patterns of Democracy. New Haven: *Yale University Press*; 2012.
27. Lijphart A. *The Wave of Power-Sharing Democracy*. In: Reynolds A, ed. The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy. *Oxford University Press*; 2002, str. 37–54.
28. MacQueen B. Lebanon's Electoral System: Is Reform Possible? *Middle East Policy*. 2016, 23, str. 71–83.
29. Malley M. The Lebanese Civil War and the Taif Accord Conflict and Compromise Engendered by Institutionalized Sectarianism. *The History Teacher*. 2018, 52 (1), str. 121–159.

30. Mardirian N. Lebanon's "age of apology" for civil war atrocities: A look at Assad Shaftari and Samir Geagea. *ANU Historical Journal II*. 2019 (1), str. 137–155.
31. Moaddel M., Kors J., Gärde J. Sectarianism and Counter-Sectarianism in Lebanon *University of Michigan, Institute for Social Research*. 2012, str. 1–30.
32. Muzikář J., Libanon; Praha: *Pressfoto*, 1981.
33. Myrdal G. The Soft State in Underdeveloped Countries *UCLA Law Review*. 1967; 15 (4), str. 1118–1134.
34. Neal M. W., Tansey R. The dynamics of effective corrupt leadership: Lessons from Rafik Hariri's political career in Lebanon. *The Leadership Quarterly*. 2010, 21 (1), str. 33–49.
35. Nedomová A., Košťálek T. The Czech National Identity: Basic Results of the 1995 National Survey. *Czech Sociological Review*. 1997, 5 (1), str. 79–92.
36. Rizkallah A. The paradox of power-sharing: stability and fragility in postwar Lebanon. *Ethnic and Racial Studies*. 2017, 40 (12), str. 2058–2076.
37. Romero J. Discourse and Mediation in the Lebanese Crisis of 1958. *Middle Eastern Studies*. 2012, 48 (4), str. 567–587.
38. Salamey I. Failing Consociationalism In Lebanon And Integrative Options. *International Journal of Peace Studies*. 2009, 14 (2), str. 83–105.
39. Salamey I., Payne R. Parliamentary Consociationalism in Lebanon: Equal Citizenry vs. Quotated Confessionalism. *The Journal of Legislative Studies*. 2008, 14 (4), str. 451–473.
40. Salibi K. S. The Lebanese Identity. *Journal of Contemporary History*. 1971, 6 (1), str. 76–86.
41. Salloukh B. F. The Limits of Electoral Engineering in Divided Societies: Elections in Postwar Lebanon. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*. 2006, 39 (3), str. 635–655.
42. Salloukh B. F. The State of Consociationalism in Lebanon. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2023, str. 1–20.
43. Samii A. W. The Shah's Lebanon policy: the role of SAVAK. *Middle Eastern Studies*. 1997, 33 (1), str. 66–91.
44. Sartori G. Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu. Brno: *Centrum pro studium demokracie a kultury*, 2005.

45. Shlapentokh V., Woods J. Personal Relations in American Politics and Business: A Feudal Phenomenon. In: *Feudal America*. *Penn State University Press*; 2011, str. 99–121.
46. Sisco J. J. Middle East: Progress or Lost Opportunity? *Foreign Affairs*. 1982, 61 (3), str. 611–640.
47. Snider L. W. The Lebanese Forces: Their Origins and Role in Lebanon's Politics. *Middle East Journal*. 1984, 38 (1), str. 1–33.
48. Stoakes F. The Supervigilantes: The Lebanese Kataeb Party as a Builder, Surrogate and Defender of the State. *Middle Eastern Studies*. 1975, 11 (3), str. 215–236.
49. Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon*. *Pluto Press*; 2012.
50. Tusalem R. F., Pe-Aguirre J. J. The Effect of Political Dynasties on Effective Democratic Governance: Evidence From the Philippines. *Asian Politics & Policy*. 2013, 5 (3), str. 359–386.
51. Weiss M. D. Imagining Lebanese Nationalism. *The Arab Studies Journal*. 2004, 12/13 (2/1), str. 238–243.
52. Wiegand K. E. Reformation of a Terrorist Group: Hezbollah as a Lebanese Political Party. *Studies in Conflict & Terrorism*. 2009, 32 (8), str. 669–680.

Internetové zdroje

53. Aljoud S. A. Who are the independent candidates who won seats in Lebanon's parliament? *Middle East Eye*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanon-parliament-independents-who-won-seats> [cit.: 15. 7. 2023].
54. Azzi A. IMF: Technical Assistance Report On Putting Tax Policy Back On Track In Lebanon. *Blominvest Bank*. 2023. [online] dostupné z: <https://blog.blominvestbank.com/46220/imf-technical-assistance-report-on-putting-tax-policy-back-on-track-in-lebanon/> [cit.: 15. 7. 2023].
55. Azziz J. Mikati's Resignation Puts Lebanon At a Crossroads *Al Monitor*. 2013. [online] dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2013/03/lebanon-enters-government-vacuum.html> [cit.: 13. 7. 2023].

56. Ballout R. How Will the Saudi Arabia-Iran Agreement Affect Lebanon?. *The National Interest*. 2023. [online] dostupné z: <https://nationalinterest.org/blog/lebanon-watch/how-will-saudi-arabia-iran-agreement-affect-lebanon-206352> [cit.: 13. 7. 2023].
57. Berri calls for 12th parliamentary session to elect president on June 14. *L'Orient Today*; 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1339523/berri-calls-for-12th-parliamentary-session-to-elect-president-on-june-14.html> [cit.: 15. 7. 2023].
58. Blanford N. Twenty-eight years ago Hezbollah's leader was assassinated, and Israel paid a price. *Atlantic Council*. 2020. [online] dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/twenty-eight-years-ago-hezbollahs-leader-was-assassinated-and-israel-paid-a-price/> [cit.: 15. 7. 2023].
59. Dagher G. The Lebanese electoral system: Shortcomings and reform. *The Policy Initiative*. 2022 [online] dostupné z: <https://www.thepolicyinitiative.org/article/details/191/the-lebanese-electoral-system-shortcomings-and-reform> [cit.: 15. 7. 2023].
60. Electoral Volatility. *Party Systems & Governments Observatory* [online] dostupné z: <https://whogoverns.eu/party-systems/electoral-volatility/> [cit.:13. 7. 2023].
61. El-Fetouh A. A. Lebanon is without a president or government. *Middle East Monitor*. 2023 [online] dostupné z: <https://www.middleeastmonitor.com/20230619-lebanon-is-without-a-president-or-government/> [cit.: 15. 7. 2023].
62. Free Patriotic Movement. *Media Ownership Lebanon 2018*. [online] dostupné z: <http://lebanon.mom-gmr.org/en/owners/individual-owners/detail/owner//free-patriotic-movement/> [cit.: 15. 7. 2023].
63. Freedom in the World – Lebanon. *Freedom House*. 2023. [online] dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/lebanon/freedom-world/2023> [cit.: 20. 7. 2023].
64. Gallagher, M. Election indices dataset. *Trinity College Dublin*. 2023 [online] dostupné z: http://www.tcd.ie/Political_Science/about/people/michael_gallagher/ElSystems/index.php [cit.: 15. 7. 2023].
65. Haddad S. Mikati's Resignation Shakes Up Lebanese Politics. *Al Monitor*. 2013. [online] dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2013/04/mikati-resignation-lebanon-blessing.html#ixzz2Pbc8waSr> [cit.: 13. 7. 2023].
66. Hijazi S. US threatens sanctions to break Lebanon's presidential deadlock. *L'Orient Today*, 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1339340/us-threatens-sanctions-to-break-lebanons-presidential-deadlock.html> [cit.: 15. 7. 2023].

67. Homsy N. Lebanon's private school pupils move to public sector amid economic crisis. *The National News*. 2022 [online] dostupné z: <https://www.thenationalnews.com/mena/2022/08/26/lebanons-private-school-pupils-move-to-public-sector-amid-economic-crisis/> [cit.: 15. 7. 2023].
68. Houssari N. Hariri will not run in parliamentary elections due to 'Iranian influence'. *Arab News*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/2010901/middle-east> [cit.: 15. 7. 2023].
69. Jouhari I. The Prime Minister election's, and government formation in Lebanon. *Beyond the Horizon*; 2020 [online] dostupné z: <https://behorizon.org/the-prime-minister-elections-and-government-formation-in-lebanon/> [cit.: 15. 7. 2023].
70. Lebanese factions back March 14 PM candidate. *Al Jazeera*. 2013. [online] dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2013/4/5/lebanese-factions-back-march-14-pm-candidate> [cit.: 13. 7. 2023].
71. Lebanon to hold long-delayed parliamentary elections on May 6. *France24* [online] 2017. <https://www.france24.com/en/20171215-lebanon-may-2018-date-long-delayed-parliamentary-elections-hariri> [cit.: 15. 7. 2023].
72. Lebanon: Electricity Crisis Exacerbates Poverty, Inequality Access to Reliable, Affordable Electricity Is a Human Right. *Human Rights Watch*. 2023 [online] dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2023/03/09/lebanon-electricity-crisis-exacerbates-poverty-inequality> [cit.: 15. 7. 2023].
73. Lebanon's main Druze party chooses Taymur Jumblatt as new leader. *Arab News*. 2023. [online] dostupné z: <https://www.arabnews.com/node/2328026/middle-east> [cit.: 20. 7. 2023].
74. Lebanon's parliament passes country's first budget in 12 years. *Middle East Eye*. 2017. [online] dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanons-parliament-passes-countrys-first-budget-12-years> [cit. 15. 7. 2022].
75. Lebanon's Saad Hariri withdraws resignation. *BBC News*. 2017. [online] dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42239355> [cit.: 13. 7. 2023].
76. Libanon už nebude mít dva časy najednou, vláda se rozhodla přejít k letnímu. *iRozhlas*. 2023. [online] dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/libanon-zmena-casu-letni-cas-ramadan_2303271751_ara [cit.: 20. 7. 2023].
77. List of political families in Lebanon [online] dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_families_in_Lebanon [cit.: 15. 7. 2023].

78. Mahfouz A. Lebanon classified as 'authoritarian regime' for first time in Economist Intelligence Unit's annual Democracy Index. *L'Orient Today*. 2023. [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1291471/lebanon-classified-as-authoritarian-regime-for-first-time-in-economic-intelligence-units-annual-democracy-index.html> [cit.: 20. 7. 2023].
79. Merhej K. Lebanon's Saad Hariri leaves a decayed dynasty and career of decline. *Middle East Eye*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanon-saad-hariri-decayed-dynasty-career-decline> [cit.: 15. 7. 2023].
80. Michel Aoun elected president of Lebanon. *Al Jazeera*. 2016 [online] dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2016/10/31/michel-aoun-elected-president-of-lebanon> [cit.: 15. 7. 2023].
81. Moubayed S. Suleiman Frangieh: The president who witnessed the outbreak of Lebanon's civil war. *Al Majala*. 2023 [online] dostupné z: <https://en.majalla.com/node/292681/profiles/suleiman-frangieh-president-who-witnessed-outbreak-lebanons-civil-war> [cit.: 15. 7. 2023].
82. Nayor H. Lebanese lawmakers delay elections, sparking dismay, anger among voters. *The Washington Post* [online] 2014. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/lebanese-election-delay-sparks-dismay-anger-among-voters/2014/11/05/8bf1a5e0-8dc5-435e-bc89-ec8024861da4_story.html [cit.: 15. 7. 2023].
83. Owner Database. *Media Ownership Monitor Lebanon*. [online] dostupné z: <https://lebanon.mom-gmr.org/en/owners/individual-owners/> [cit.: 15. 7. 2023].
84. Presidential election: Paris calls for Wednesday's parliamentary session to be "taken seriously". *L'Orient Today*; 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1340379/presidential-election-paris-calls-for-wednesdays-parliamentary-session-to-be-taken-seriously.html> [cit.: 15. 7. 2023].
85. Qiblawi T., Alkhshali H. Lebanese PM held 'captive' in Saudi, president says. *CNN*. 2017. [online] dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/11/15/middleeast/lebanon-saudi-arabia-hariri-aoun/index.html> [cit.: 13. 7. 2023].
86. Revenue Statistics 2022 - the Czech Republic. *OECD*. 2022. [online] dostupné z: <https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-czech-republic.pdf> [cit.: 15. 7. 2023].

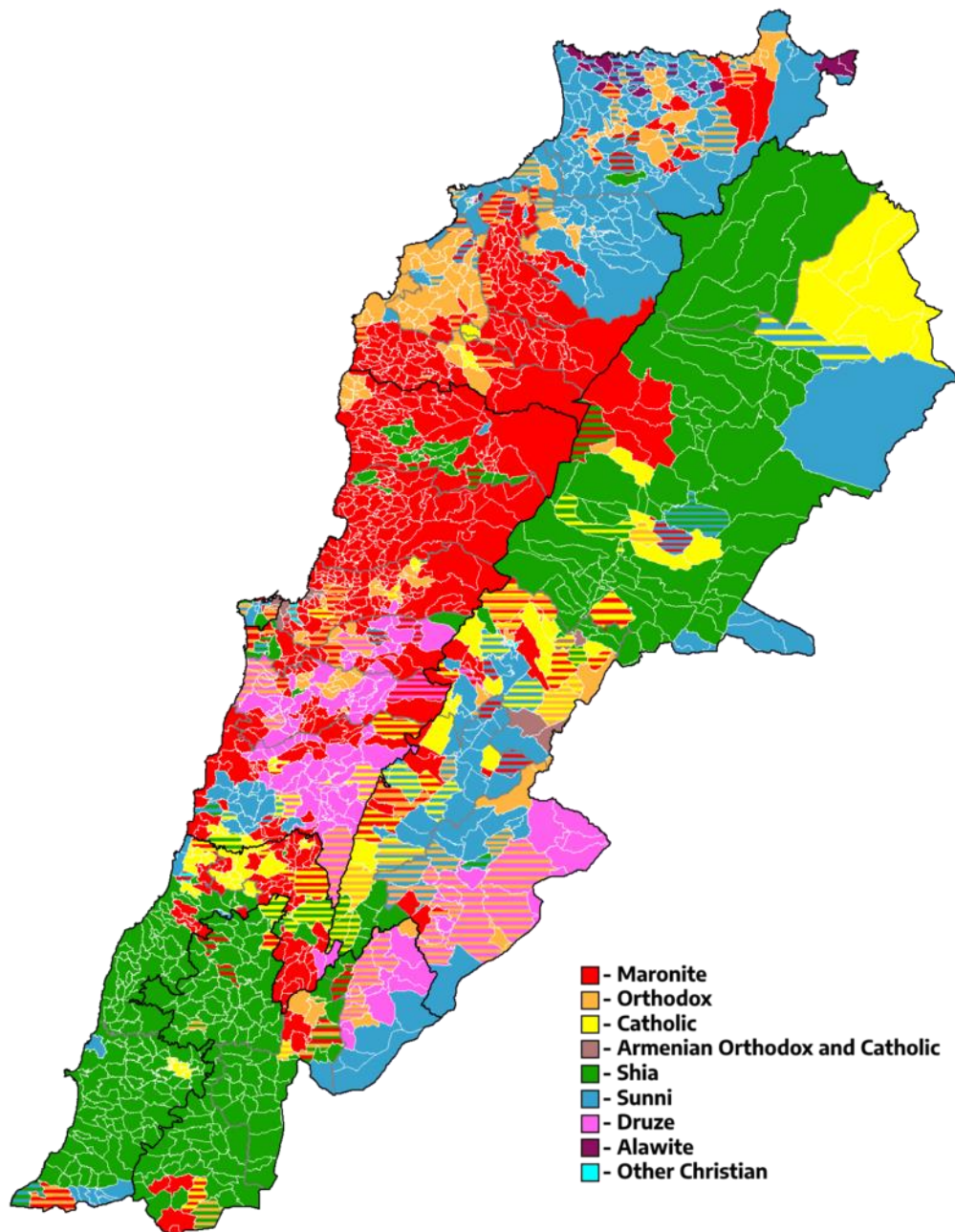
87. Sallon H. Lebanon: Stalemate over presidential election intensifies. *Le Monde*. 2023. [online] dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/06/15/lebanon-stalemate-over-presidential-election-intensifies_6032091_4.html [cit.: 15. 7. 2023].
88. Still no president after 12th election attempt: Read our live coverage here. *L'Orient Today*; 2023 [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/article/1340454/12th-presidential-session-follow-our-live-coverage-of-the-azour-frangieh-duel.html> [cit.: 15. 7. 2023].
89. Taha A. Government Monitor: The Controversy over Amending the 2017 Election Law. *The Lebanese Center for Policy Studies*. 2022 [online] dostupné z: <https://www.lcps-lebanon.org/articles/details/3645/government-monitor-the-controversy-over-amending-the-2017-election-law> [cit.: 15. 7. 2023].
90. The World Factbook, [online] dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/lebanon/> [cit. 14. 7. 2023].
91. Voting districts – Elections 2022. *L'Orient Today*. 2022. [online] dostupné z: <https://today.lorientlejour.com/elections/districts> [cit.: 15. 7. 2023].
92. What Is the Gallagher Index for a BMP Parliament?. *BMP-BPM*. [online] dostupné z: <http://www.bmp-bpm.ca/blog/whats-the-gallagher-index-for-bmp/> [cit.: 13. 7. 2023].

Zákonné normy

93. Ústava Libanonské republiky [online] dostupné z: https://learningpartnership.org/sites/default/files/resources/pdfs/Lebanon%20Constitution%202004-English_0.pdf [cit. 15. 7. 2023].
94. Zákon č. 44/2017, Parliamentary Elections, Election Of The Members Of The Parliament (přijato 17. 6. 2017). [online] dostupné z: <https://aceproject.org/ero-en/regions/mideast/LB/lebanon-law-no.44-parliamentary-elections-2017/view> [cit. 15. 7. 2023].

8 Přílohy

Příloha A

Mapa Libanonu zachycující konfesní rozložení obyvatelstva

(zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Lebanon)
[cit.: 15. 7. 2023]

Příloha B

Území Horského Libanonu (vyznačeno tmavě) a připojená okolní území (světle), čímž došlo ke vzniku Velkého Libanonu a utvoření hranic do dnešní podoby

(zdroj: Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon*, str. 43)

Příloha C

الانتخابات النيابية العامة ٦ أيار ٢٠١٨
دائرة جبل لبنان الثالثة ، بعبدا
ورقة اقتراع دائرة ، بعبدا

يحق للتأخيرة التصويت لللائحة واحدة فقط. ضع علامة (X) أو (✓) مقابل اسم اللائحة.
يمكنك أيضاً أن تصوت لمرشح واحد ضمن اللائحة التي اخترتها بوضع علامة (X) أو (✓) في المربع المقابل للمرشح الذي فضلته.

الوفاق الوطني		كلنا وطني		سوا لبعيدا		وحدة وانماء بعبدا	
☐	ألان جوزف عون ماروني - بعبدا	☐	واصف حبيب الحرکه شيعي - بعبدا	☐	ايلى مخايل غاريوس ماروني - بعبدا	☐	بيار رشيد بو عاصي ماروني - بعبدا
☐	علي فضل عمار شيعي - بعبدا	☐	ماري كلود البير الجلو ماروني - بعبدا	☐	سعيد محمد علامه شيعي - بعبدا	☐	هادي محمد رفيق أبو الحسن درزي - بعبدا
☐	فادي فخري علامه شيعي - بعبدا	☐	علي حسن درويش شيعي - بعبدا	☐	الفت حزمه السبع شيعي - بعبدا	☐	صلاح محمود الحرکه شيعي - بعبدا
☐	ناجي كميل غاريوس ماروني - بعبدا	☐	زياد مخايل عقل ماروني - بعبدا	☐	رمزي جميل بو خالد ماروني - بعبدا	☐	سينتيا احمد رياض الاسمر ماروني - بعبدا
☐	سهيل أسعد الأعور درزي - بعبدا	☐	رائية رفعت المصري درزي - بعبدا	☐	اجود محمد العياش درزي - بعبدا	☐	جوزف ميشال عضيمي ماروني - بعبدا
☐	حكمت فرج ديب ماروني - بعبدا	☐	جوزف انطوان وانيس ماروني - بعبدا	☐	بول شفيق ابي راشد ماروني - بعبدا	☐	

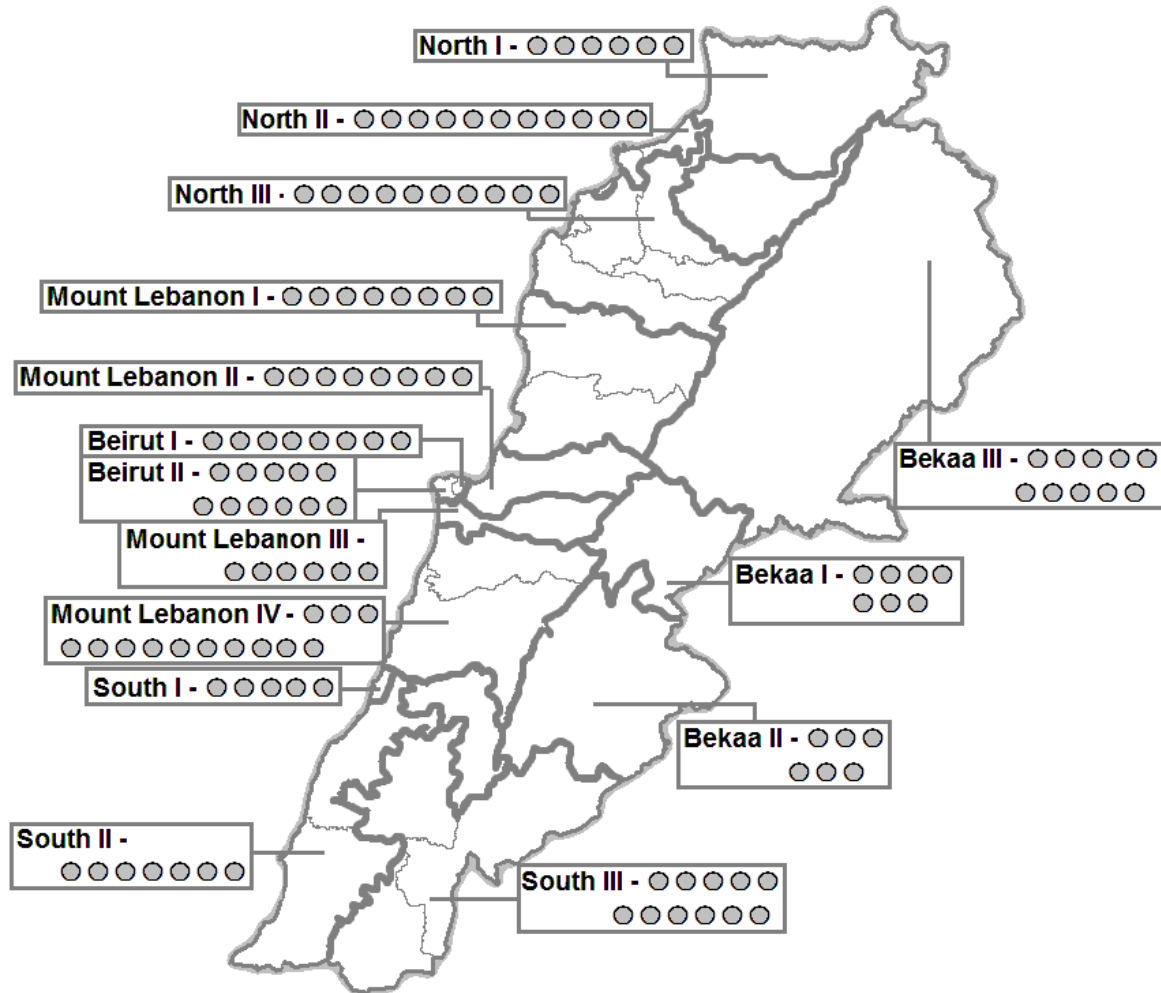
Ukázka volebního lístku použitého pro volby v roce 2018.

Volič mohl křížkem, či „fajfkou“ označit do příslušného prázdného čtverečku volbu preferované strany a obdobně pak udělit preferenční hlas kandidátovi ale pouze z téže strany

(zdroj: <https://elections.gov.lb/getattachment/c0df0aff-52be-4184-a0d4-3a7f3931315c/%D9%88%D8%B1%D9%82%D8%A9-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D8%A7%D9%8A%D8%B1%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D8%BA%D8%B1%D9%89-%D8%A8%D8%B9%D8%A8%D8%AF%D8%A7.aspx>)

[cit.: 20. 7. 2023]

Příloha D

Volební mapa Libanonu pro volby v roce 2018 a 2022 se zachycením počtu obsazovaných křesel v jednotlivých okrscích

(zdroj:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Distribution_of_seats_by_2017_Vote_Law_%28Lebanon%29.png
[cit.: 15. 7. 2023]

Příloha E

	Mandáty	Mandáty [%]
FM	29	22,66
FPM	19	14,84
Hizballáh	13	10,16
Amal	13	10,16
Nezávislí	10	7,81
LF	8	6,25
PSP	7	5,47
Kataíb	5	3,91
Marada	3	2,34
SSNP	2	1,56
LDP	2	1,56
Tashnag	2	1,56
Baas	2	1,56
Glory Movement	2	1,56
Safadi Bloc	2	1,56
Murr Bloc	2	1,56
SDHP	2	1,56
Strana solidarity	1	0,78
Islámská skupina	1	0,78
ADLP	1	0,78
DLM	1	0,78
NLP	1	0,78

Výsledky voleb do Parlamentu v roce 2009

Příloha F

	Mandáty	Volební výsledek [%]	Mandáty [%]
FPM	29	15,49	22,66
FM	20	14,58	15,63
Amal	17	11,95	13,28
LF	15	9,61	11,72
Hizballáh	12	16,44	9,38
PSP	9	4,6	7,03
Azm	4	2,25	3,13
Marada	3	1,51	2,34
SSNP	3	1,33	2,34
Kataíb	3	1,82	2,34
Nezávislí za Alianci 8. března	3	2,3	2,34
Důstojnost	2	1,29	1,56
El Khazen	2	0,57	1,56
Al-Ahbash	1	1,07	0,78
Union Party	1	0,86	0,78
PNO	1	0,56	0,78
Sabaa Party	1	0,69	0,78
NDP	1	0,85	0,78
Murr Bloc	1	0,73	0,78
Ostatní	0	10	0

Výsledky voleb do Parlamentu v roce 2018

Příloha G

	Mandáty	Volební výsledek [%]	Mandáty [%]
LF	20	13,02	15,63
FPM	20	9,4	15,63
Hizballáh	15	19,89	11,72
Amal	15	10,52	11,72
Aliance 17. října	12	13,13	9,38
PSP	8	4,18	6,25
Nezávislí	7	6,59	5,47
FM	7	5,34	5,47
Kataíb	4	1,86	3,13
Nezávislí za Alianci 8. března	2	1,82	1,56
Marada	2	1,4	1,56
Al-Ahbash	2	1,28	1,56
Frem Bloc	2	1,08	1,56
Důstojnost	2	0,95	1,56
IM	2	0,81	1,56
Islámská skupina	1	1,23	0,78
NDP	1	0,98	0,78
Azm	1	0,85	0,78
Daher Bloc	1	0,81	0,78
El Khazen	1	0,75	0,78
Strana Unie	1	0,51	0,78
Murr Bloc	1	0,5	0,78
PNO	1	0,41	0,78
Ostatní	0	1,36	0

Výsledky voleb do Parlamentu v roce 2022